

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Analýza výchovných videí Svědků Jehovových

Vypracovala: Alena Rathová
Vedoucí práce: Mgr. Lukáš Laibrt

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 9. 7. 2021

.....

Alena Rathová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu Mgr. Lukáši Laibrtovi za odborné vedení mé bakalářské práce, za jeho pomoc a trpělivost. Poděkovat bych mu chtěla především s výběrem tématu práce. Poslední dík patří mojí rodině a také přátelům, kteří mě podporovali po dobu mého studování, a i v době psaní mé práce.

Abstrakt

Tématem této bakalářské práce je analýza výchovných videí, která vytvořila společnost Svědků Jehovových. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části práce je na prvním místě seznámení s organizací Svědků Jehovových. Uvedena je zde historie od vzniku po současnost. Zvláštní prostor je věnován vývoji v České republice. Popsáno je v této práci, čemu členi Svědků Jehovových věří a některé odlišnosti s katolickou vírou. V další části teoretické práce je výchova. Nejdříve je definován pojem výchova a popsáno je formování osobnosti. Poté následují výchovné požadavky a rozdělení výchovných stylů. Část o výchově je zakončena rozebráním výchovy a rodiny. Teoretická část je ukončena částí o vztahu společnosti k víře, a to především u mládeže. Výzkum v rámci této práce je kvalitativní. Data byla získána pomocí analýzy dokumentů. V praktické části byla provedena analýza výchovných videí.

Klíčová slova

Svědkové Jehovovi, výchova, religiozita, děti, rodina, náboženství

Abstract

The theme of this bachelor thesis is the analysis of educational videos produced by the Jehovah's Witnesses society. It is divided into theoretical and empirical parts. In the theoretical part of the work, the introduction to the organization of Jehovah's Witnesses comes first. Here is the history from origin to the present. Special space is devoted to developments in the Czech Republic. It is described in this work what members of Jehovah's Witnesses believe and some differences with the Catholic faith. The next part of the theoretical work is education. The concept of nurture is defined first and personality formation is described. This is followed by educational requirements and the division of educational styles. The part about the upbringing concludes with the dismantling of the upbringing and the family. The theoretical part is terminated by the section on society's relationship with faith, especially for youth. Research in this work is qualitative. Data was obtained by analyzing documents. An analysis of educational videos was carried out in the practical part.

Keywords

Jehovah's Witnesses, education, religiosity, children, family, religion

ÚVOD.....	8
1. SVĚDKOVÉ JEHOVOVI.....	10
1.1. Organizace	10
1.2. Historický vývoj celosvětový.....	10
1.3. Historický vývoj u nás	12
1.4. Čemu věří Svědkové Jehovovi	17
1.4.1. Přijímání krve.....	18
1.4.2. Oslavy svátků.....	19
1.4.3. Křesťanské svátky	20
2. VÝCHOVA	23
2.1. Definice výchovy.....	23
2.2. Formování osobnosti.....	24
2.3. Výchovné požadavky	26
2.4. Trest a odměna ve výchově.....	26
2.5. Styly výchovy	28
2.6. Rodina a výchova.....	31
3. RELIGIOZITA	34
3.1. Institucionalizovaná religiozita	34
3.2. Postavení církve v České republice.....	34
3.3. Mládež a religiozita.....	35
3.3.1. Mládež a příslušnost k církvi	37
3.4. Socializace a náboženská víra.....	37
4. PRAKTICKÁ ČÁST	39
4.1. Cíl praktické práce	39
4.2. Metodika.....	39
4.3. Analýza jednotlivých výchovných videí Svědků Jehovových	40

4.3.1.	Poslouchej své rodiče	41
4.3.2.	Poslouchej Jehovu	42
4.3.3.	Krást se nemá	42
4.3.4.	Prosím a děkuji	43
4.3.5.	Proč je dobré si uklízet	43
4.3.6.	Rozděl se s ostatními.....	44
4.3.7.	Ochotně odpouštěj.....	44
4.3.8.	Říkej pravdu.....	45
4.3.9.	Jeden muž a jedna žena	46
4.3.10.	Buď pokorný	46
4.3.11.	Dobře využívej čas	47
4.3.12.	Kárání je projev lásky.....	47
4.3.13.	Měli bychom slavit narozeniny?	48
4.4.	Výsledky analýzy	49
ZÁVĚR.....		52
POUŽITÁ LITERATURA		54
INTERNETOVÉ ZDROJE		55

ÚVOD

Výchova je jedna z nejdůležitějších složek při formování člověka. Mezi základní činitele výchovy a utváření osobnosti patří rodina. Ta má na dítě největší vliv. Rodina ovlivňuje jedince během celého jeho života. Jedná se o kontakt mezi rodiči, sourozenci a jinými příbuznými, kteří svým jednáním a přístupem k dítěti formují jeho budoucí já (Čáp, 1996).

Pro utváření lidské osobnosti je důležitý způsob výchovy. Jak uvádí Čáp (1996), tak způsob výchovy znamená veškerý kontakt dospělých s dítětem, který zahrnuje komunikaci a interakci. Základem vychovávání je použití vhodné metody, postupů a různých výchovných prostředků.

Tato bakalářská práce pojednává o výchově. Nalezneme zde výchovné způsoby, které jsou obecně využívány, a naopak další část bude pojednávat o tom, jaké můžeme vidět rozdíly u výchovy náboženské skupiny Svědků Jehovových. Cílem práce je analýza výchovných videí, které jsou volně dostupné na internetu.

Proč jsem si zvolila zrovna téma výchovy u svědků Jehovových? Toto téma mě zaujalo, protože jsem se zajímala o různé odlišnosti mezi náboženskými skupinami. Jelikož by se jednalo o velice široké téma, rozhodla jsem si vybrat právě výchovu. Především mě k tomuto navedla právě videa obsahující různé návody k výchově. Jelikož už dnes lidé čerpají informace převážně z internetu než z knih, tak podle mě je zajímavé využít ke své práci videa, která může využít a vidět téměř každý.

Tato bakalářská práce má tedy jasný cíl, a to rozebrat vybraná videa a ukázat čtenáři, jaké jsou odlišnosti výchovného stylu a metod u svědků Jehovových. Díky tomuto bude možné, aby čtenáři nahlédli do jinak neznámého prostředí. Zároveň je zde ukázáno, jak může ovlivňovat výchovu náboženství. Naše společnost je stále pod vlivem křesťanství, i když to nevnímáme, jelikož se většina obyvatel naší republiky označuje za ateisty. Právě tato práce ukáže i rozdíl mezi křesťanskou výchovou a výchovou u svědků Jehovových.

Tato práce je rozčleněna na dvě hlavní části. Jako první je zde uvedena část teoretická a druhou částí této práce je praktická část. V teoretické části je na prvním místě seznámení s církví svědků Jehovových. Je zde uvedena organizace Svědků Jehovových s jejich historickým vývojem z pohledu celosvětového a poté je zde uveden vývoj

organizace na našem území. Dále se práce zabývá odlišnostmi. Kterými se vymykají od křesťanské církve.

Druhá kapitola teoretické části této práce se zabývá výchovou. Začátek této kapitoli se věnuje definici výchovy, aby byl každý čtenář obecně srozuměn s tímto pojmem. Jako důležité je pokládáno uvést i další informace, které se pojí s výchovou jako formování osobnosti, výchovné požadavky i prostředky používané ve výchově.

Třetí část teoretické práce se věnuje otázce religiozity. Jelikož se tato práce zabývá výchovou u náboženské organizace, je na místě uvést, jak je to s religiozitou v rámci České republiky. Jako hlavní součást religiozity zde byl uveden vztah mládeže k víře.

Praktická část této bakalářské práce se zabývá analýzou výchovných videí vytvořených organizací Svědků Jehovových. Využit byl kvalitativní výzkum. Ke sběru dat byla využita metoda analýzy dokumentů. Následně proběhla analýza výchovných videí a vyvození výsledků.

1. SVĚDKOVÉ JEHOVOVI

1.1. Organizace

Celý název této církve je Náboženská společnost Svědků Jehovovi. „Ústředí tvoří organizační a vydavatelské centrum Biblická a traktátní společnost Strážná věž“ (Vojtíšek, 1998, s. 73). Ta vznikla v roce 1884. Pro své souvěrce vydávají časopisy *Probudte se!* a *Strážná věž*. Má také za úkol spravovat finance. Její centrum se nenachází pouze v Pensylvánii ale i v Brooklynu v New Yorku. Rozhodující moc má vedoucí sbor, který má ve svém čele prezidenta (Vojtíšek, 1998).

I když se nejedná o jedno z nejrozšířenějších náboženství ve světě, tak podle současných údajů je ve světě přes 8 695 800 členů a můžeme je nalézt ve 240 státech. Mimo centrum hnutí mají za úkol řídit chod odbočky, které se člení na sbory. Nad sbory mají dohlížet tzv. dozorcí. Dozorcem se může stát pouze muž. „Odbočka pro Českou republiku řídí více než 230 sborů asi s šestnácti tisíci svědků a sídlí v Bryksově ulici 939/37 v Praze 9 “ (Vojtíšek, 2004, s. 99).

1.2. Historický vývoj celosvětový

I přes tvrzení svědků Jehovových, že existuje jejich víra od nepaměti, tak toto náboženské hnutí vzniklo ve Spojených státech amerických v první polovině 19. století. V tomto období vznikly i jiné náboženské směry, ale pro tuto práci jsou důležití svědci Jehovovi. Za zakladatele je považován farmář William Miller, který se následně stal i kazatelem. Mezi občany šířil, že se navrátí na zemi Ježíš Kristus a snažil se určit jeho druhý návrat na zemi. Příchod Ježíše Krista má být doprovázen zničením zlého a hříšného světa, který nazývají Armageddonem. Tento návrat datoval do let 1843–1844. Podle tohoto můžeme hnutí nazývat jako adventistické, protože v latině slovo advent znamená návrat. Hnutí provázelo to, že členi prodávali svůj majetek a darovali své peníze. Adventistické hnutí nemělo dlouhou trvanlivost. Od adventistů zůstaly některé skupiny, které pokračovaly v myšlenkách Millera. Jmenovat můžeme například adventisty sedmého nebe a Půlnoční křik. Již u těchto skupin bylo možné pozorovat jejich charakteristické znaky jako četba Bible a její výklad s některými doplněními, věrnost svým vůdcům, nábor nových členů a opětovné předpovědi nadcházejícího konce.

Za předchůdce svědků Jehovových považujeme skupinu Půlnoční křik. Její vůdce Charles Russell zařídil přežití myšlenek původního hnutí. Právě on byl v mladých letech ovlivněn adventisty. Kolem něj se v pozdějších letech utvořila skupina tzv. badatelů Bible v roce 1870. Aby mohl dále šířit své myšlenky, tak založil svůj časopis Sionskou strážnou věž v roce 1879. V roce 1908 se Ch. Russel odstěhoval do Brooklynu, a proto zde vzniklo ústředí Strážné věže. Russel napsal knihu Studie o písmu, která má lidem sloužit jako jediný pramen poznání. I když je známo, že svědkové Jehovovi neslaví Vánoce, tak ještě jejich zakladatel je sám slavil a posílal svým přátelům dárky (Novotný, 1992; Vojtíšek, 1998).

Když zemřel v roce 1916, málem se celé hnutí rozpadlo, jelikož se nesplnil příchod Ježíše, který se měl uskutečnit již v roce 1914. Vedení se tak ujal Joseph Franklin Rutherford. Sám sobě udělil titul soudce (Judge). Právě on rozvinul organizační struktury do takové podoby, kterou známe i dnes. „Proslavil se mimo jiné i kázáním a spiskem Milióny nyní žijící nikdy nezemřou, v nichž prorokoval, že v roce 1925 budou vzkříšeni Abraham, Izák a Jákob a další věrni Izraele“ (Novotný, 1992, s. 44). K tomu ale nedošlo, a tak za jeho vedení organizace nedošlo k dalšímu vypočítávání a předpovídání, co se stane. S názvem Svědkové Jehovovi přišel on v roce 1931 a z jeho iniciativy vznikl i časopis Strážná věž. Zde mají být spisy, podle kterých se musejí členi svědků Jehovových řídit. „Již zakladatel Russell prohlašoval své spisy za důležitější než samu bibli“ (Vojtíšek, 1998, s. 72). Za nedodržování pravidel z publikací a četby zakázané literatury hrozí vyloučení. Z toho vyplývá, že ten nezávažnější trest je oddělení člověka od boha Jehovy. Z jeho podnětu vznikly pověstné návštěvy svědků Jehovových, kdy se snaží nabírat nové členy přímo u nich doma (Novotný, 1992; Vojtíšek, 1998).

Po smrti Rutherforda patřilo do hnutí okolo 115 tisíc vyznavačů. Jeho nástupcem na postu prezidenta se stal Nathan Knorr. Díky své podnikatelské schopnosti vytvořil výcvikové středisko. Společnost svědků Jehovových se rozrůstala nejen o další členy, ale rostly i jejich finance. K roku 1997, kdy Knorr zemřel, můžeme napočítat až 2 miliony souvěrců. Knorr se navrátil k předpovídání konce lidského věku. Další konec světa byl stanoven na podzim v roce 1968. Jelikož k naplnění nedošlo, tak své proctví upravil, že svět skončí, než zemřou lidé, kteří žili v roce 1914. I tento výrok byl dále upraven a místo generace z roku 1914 počítal s generací roku 1957. Toto datum zvolil, protože tehdy

došlo k vypuštění Sputniku. Ten měl znázorňovat na nebi znamení, o kterém mluvil Ježíš, když popisoval apokalyptické hrůzy (Vojtíšek, 1998).

Novým prezidentem se stal bývalý viceprezident Frederick Franz. Ten byl významný již v letech za vlády Knorra, kdy se nestaral o rozšiřování členů (jako Knorr), ale zabýval se jejich současnou teologií. V roce 1975 byl předpovězen další druhý příchod Ježíše Krista. Jelikož se členi plně připravovali na konec světa, tak prodávali všechn svůj majetek. I s tímto se musel Franz vypořádat, protože k žádnému konci nedošlo (Vojtíšek, 1998).

Členové svědků Jehovových slepě a pokorně následují rozkazy od vedoucího sboru, i když se jedná o věci, kdy by mohl přijít někdo o život (zákaz transfuze krve). Vrcholní představitelé se vždy snaží své pochybení přeměrovat tak, že to dopadne pouze na příslušníky. Příkladem může být, že když se v roce 1993 rozhodli zaregistrovat v České republice jako církve, tak „na oficiální dotaz registrujícího orgánu (Ministerstva kultury), zda učí své následníky odmítnout transfuzi a nástup na vojenskou či náhradní civilní službu“ (Vojtíšek, 1998, s. 73), tak odpověď byla negativní, přestože se to opakuje v několika jejich člancích (Vojtíšek, 1998).

1.3. Historický vývoj u nás

Začátek tohoto hnutí na našem území můžeme datovat rokem 1907. V tomto roce přichází muž jménem Erlar a začíná zde šířit Russellovy spisy. Také šíří informace, že v roce 1914 dojde k významným katastrofickým událostem, které rozloží dosavadní vlády a dojde ke vzniku Božího království. Na území Slovenska také docházelo k šíření víry svědků Jehovových, a to prostřednictvím Josefa Kisse, který měl být vyslán Russellem z USA. V Erdenu měl zajistit tištění maďarské literatury (Martinek, 2000).

S šířením víry dále pokračoval i další prezident Rutherford, který k židovskému obyvatelstvu poslal kazatele Maxe Freschela. Počet sympatizantů se svědky Jehovovými rostl a již v roce 1916 se v Mostě konalo pravidelné scházení badatelů bible. V zárodku naší republiky byl názor na svědky Jehovovy spíše kladný. Například ministerstvo vnitra bylo spokojeno s tím, že mělo jen náboženskou funkci a nezasahovalo do politiky. Nechtěli zde bránit šíření. Původně měli za cíl hlavně německé obyvatelstvo. První česky psaná brožura byla vydaná v roce 1920 a časopis Strážná věž začal publikovat česky v roce 1923. V tomto roce také začala i oficiální činnost Svědků Jehovových

v Československu. Rutheford sem zaslal dokument, který zplnomocňoval jako reprezentanta Svědků Jehovových Michala Salatu v Československu. Jeho úkolem bylo dozírat na jejich činnost, zastupovat je a starat se o finance. Na ministerstvu vnitra oznámil vznik volného spolku, a že v Mostě vznikla odbočka od amerického ústředí (Martinek, 2000).

K rozporu s vládou došlo již v roce 1925. Vojín Martin Boor byl obviněn za neodvážení své vojenské služby, což mělo být podle jeho víry. Tento případ se dostal mediálně i mezi občany, tak se myšlenky společenství svědků Jehovových dostaly i do povědomí větší veřejnosti. Tento případ ukázal i postoj samotné organizace, jelikož k tomuto případu se stavěla tak, že před úřady prezentovala Boorovo jednání jako špatné vyložení víry, ale v dopisech Boorovy byla vidět podpora jeho jednání. V roce 1926 bylo sídlo organizace přeneseno do Brna. Brněnské seskupení za pár let zaniklo a místo toho vznikly nové v Praze. Zástupcem pro Česko byl zvolen Antonín Gleissner. V roce 1931 i organizace v Československu jako zbytek světa přijalo název Svědkové Jehovovi oficiálně (Martinek, 2000).

Začátkem 30. let se začaly ukazovat problémy. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusy bylo učení zakázáno. V Česku se objevily stížnosti na způsob šíření, kdy ve velkém množství přijížděli nabírat nové členy do obcí. Když v roce 1933 bylo učení Svědků Jehovových zakázáno v Německu, tak se v našem pohraničním území zvýšil jejich počet. S tím došlo i ke vzniku kanceláře odbočky v Praze, protože nejdříve Československo spadalo pod odbočku v Magdeburku, která byla zrušena. Vedoucím se stal Edgar Mark, který přišel z Magdeburku. V Československu také došlo k zákazu kolportážní literatury, což mělo zakázat prodej tiskovin z domu od domu. To mělo ze strany státu omezit jejich činnost. Jelikož nebylo mnoho vyučených svědků Jehovových Čechů, šířili zde víru hlavně Němci. Roku 1934 po rozhodnutí Ministerstva vnitra museli Svědkové Jehovovi cizí národnosti opustit naší zemi, kvůli podezření ze špionáže. V této době začali kazatelé své přednášky o víře nahrávat na gramofony a šířili své učení mezi občany i z rozhlasového vozu. Z jara roku 1936 přešla pražská odbočka pod správu středoevropské odbočky v Bernu (Martinek, 2000).

Na vývoj Svědků měl vliv i rozšiřující se nacismus. Především to zapříčinilo to, že se nadále jejich víra v pohraničí nešířila, ale soustředili se již pouze na české oblasti, protože

nacismus byl proti jejich pacifistickým myšlenkám. Kvůli zákazu hromadného shromažďování od podzimu 1938 se museli setkávat pouze v menším kruhu lidí v bytech. Taková podoba schůzek přetrvala téměř až do konce století. V období protektorátu docházelo k zatýkání svědků Jehovových a k jejich převážení do koncentračních táborů. I přes mnohé nelidské zacházení jsou doklady k tomu, že svou víru neopouštěli (Martinek, 2000).

Po ukončení druhé světové války začala obnova organizace. Nejdříve se musely dohledat kontakty s žijícími členy. Dále se museli také vypořádat s agresí mířenou na německé obyvatelstvo v pohraničí. I na tomto území bylo množství členů, kteří byli za války proti nacismu, ale během odsunu se na ně zvláštní ohled nebral. Díky dekretům prezidenta byla činnost obnovena. Na našem území fungovaly dva spolky, a to Mezinárodní sdružení badatelů bible (československá větev) a Biblická a traktátní společnost Strážná věž (československá větev). Mezinárodní sdružení badatelů bible také v roce 1946 zařídilo odbočku na Slovensku. Již v roce 1946 se o organizaci začíná více zajímat ministerstvo vnitra, které již v té době začíná být pod dohledem komunistů. Zaměření se na společnost Svědků Jehovových také pomohlo to, že jejich centrum se nachází na území Spojených států amerických. Proti členům byla používána i poštovní cenzura, kdy chtěli získat jmenovitě členy (Martinek, 2000).

V následujícím roce došlo k uspořádání mezinárodního kongresu svědků Jehovových v Brně. Tohoto kongresu se účastnil i samotný prezident organizace N. H. Knorr. Tato akce byla intenzivně sledována a dohled měly především hlavní osobnosti. Během tohoto roku také došlo k zakázání činnosti svědků Jehovových na území Jugoslávie. To byl další důvod k větší pozornosti ministerstva vnitra. V roce 1948 se chystalo ukončení organizace na našem území. V tu dobu již mělo ministerstvo připravený veškerý materiál k zatýkání a státní bezpečnost měla seznamy jmen lidí, u kterých bude provedena domovní prohlídka. Již 2. 7. 1948 byl vydán zákaz šíření víry na území Slovenska. Na našem území k likvidaci došlo na konci listopadu 1948. Na zrušení společnosti sloužily argumenty jako odpírání vojenské docházky, a především zasílání hlášení do USA, které mělo informovat o politické vyvrátlosti v naší zemi. V neprospěch Svědků Jehovových také sloužily knihy Rutherforda z dřívějších let, ve kterých se záporně vyjadřoval ke komunismu. Ti, kteří nebyli uvězněni, se nyní museli scházet potají, což ukazuje, že

fungovali jako za protektorátu. Jejich ústřední časopis Strážná věž byl do země přepravován nelegálně (Martinek, 2000).

V roce 1950 začalo propouštění pozatýkaných členů organizace a nastala krátká doba pokoje. Jenže tento klid nepanoval ve složkách státní bezpečnosti, kde se připravovali na opětovné zatýkaní a likvidaci. Operace začala v únoru 1952. S pozatýkanými, bylo vybráno 15 hlavních osob ze svědků, byl veden neveřejný soudní proces o rok později. Rozsudek se pohyboval od 18 let odnětí svobody do 2 let s obviněním za velezradu a špionáž. Jenže činnost organizace tím nezankla. Do čela se postavil Konstantin Paukert, který řídil společenství, a dokonce zařídil i pomoc pro postižené členy. Pomoc byla poskytnuta především z peněžních darů samotných členů pro druhé. Na obnovování ovšem neměli mnoho času, jelikož v roce 1954 státní bezpečnost opět zasáhla. 1955 bylo v čele s Paukertem odsouzeno několik dalších předních členů (Martinek, 2000).

V následujících letech se státní bezpečnost rozhodla změnit taktiku. Procesy a následné uvěznění hlavních členů nemělo zásadní účinek. Když byli předáci organizace zatčeni, tak byli okamžitě nahrazeni novými. Od roku 1955 se tak začali soustředit na rozklad zevnitř. „V případě pronikání agentů StB se metody svědků Jehovových a jejich snahy přesvědčit o správnosti své víry ostatní lidi často obracely proti nim samotným“ (Martinek, 2000, s. 36). Podle státní bezpečnosti byli svědci Jehovovi považováni za velmi nebezpečnou sektu na našem území. Za velký problém považovalo ministerstvo vnitra, když svědkové Jehovovi bojkotovali volby v roce 1954. Členi státní bezpečnosti se snažili uvězněné členy přimět ke spolupráci s příslibem propuštění, když budou odstraňovat extrémní a fanatismus, který se mezi členy vyskytoval. Tuto činnost prováděly především s hlavními členy, kteří měli působit na ostatní. Pod vliv státní bezpečnosti se dostal i vedoucí Svědků Jehovových, který z vězení prostřednictvím své manželky, která spolupracovala se státní bezpečností, vyzíval členy k mírnějšímu vyznávání. Někteří si ovšem vměšování státu a spolupráce členů se státní bezpečností všimla. Mezi takové patřil Vladimír Matějka, který o těchto krocích informoval i zahraničí. Proto byl v roce 1958 zatčen a odsouzen na 8 let odnětí svobody. Matějka ovšem nezůstal osamocen. Na obhajobu původního učení se zde utvořila opozice, která poslouchala usnesení ze zahraničí (Martinek, 2000).

V roce 1960 přišla úleva pro velké množství uvězněných Svědků díky amnestii. Státní bezpečnost tento rok hodnotila pozitivně, a to z důvodu až 95 % účasti členů ve volbách. V té době také sílí ovládnutí členů správou státní bezpečnosti. Ve vedení zůstává Bohumil Müller. Ten měl společně s vedením organizace rozhodnout, že ti, kteří nepřistoupí na nové učení, které je pod vlivem policie, tak budou vyloučeni ze společenství. Vyloučení z organizace je pro členy něco jako duchovní smrt. Pod Müllerovou správou byla prováděna cenzura časopisu Strážná věž. Byly vyňaty články, které se například zabývali transfuzí krve nebo otázkami o komunistickém režimu. Pro opozici k nynějšímu směru Svědků Jehovových v Československu byla rána, když samotný prezident Knorr v roce 1961 potvrdil jako vedoucího představitele Müllera. Dále se kriticky vyjádřil k těm, kteří se odlučovali od společnosti, protože není správné vytvářet oddělené sekty (Martinek, 2000).

V 60. letech pokračovalo jejich ilegální setkávání. I když se snažili o co nejlepší utajení, tak i přes to měla státní bezpečnost většinou o všem informace. Nejen že s nimi spolupracovali mnozí členi, a dokonce i vedení, ale dostávali také udání od různých občanů. Měli dokonce i přístup k poště, která byla zasílána na odbočku. Z dostupných údajů z pošty poté vybírali jednotlivé členy pro další zkoumání a rozhovory. Během pražského jara 1968 proběhla jednání o možnosti legalizace Svědků Jehovových. V srpnu navštívil Matějka kongres organizace ve Vídni, kde se snažil spojit s vedením, aby sdělil vše o situaci v Československu. Jenže ti ho nepřijali a místo toho mu nařídili podřídit se současnému vedení pod vedoucím Müllerem. Na vývoj měla také vliv návštěva Müllera na ústředí Svědků v Brooklynu. Díky této návštěvě se ochladily vztahy s vnitřem (Martinek, 2000).

I v dalším desetiletí spolupracovali s ministerstvem vnitra. Jejich členové byli vedeni k tomu, aby si ze zahraničí nevozili literaturu. Když by měli jednat se státní bezpečností, tak bylo doporučeno, aby nijak nebojovali. Již na začátku 80. let se ale navrátili ke stanovisku, že účast ve volbách není pro Svědky přípustná. Je to podle nich vyjádření neutrality. V odporu k nastoupení vojenské službě ovšem přítěž státu nečinili, jelikož místo toho nastupovali do práce do dolů a umírněnější z nich na vojenskou službu nastoupili. Většina si ale obstarala „modrou knížku“. V této době také vzniká množství tiskáren, ve kterých tisknou necenzurovanou literaturu. Ilegální tiskárny byly vytvářeny

v podzemí pod domy příslušníků organizace. I když státní bezpečnost musela o tiskárnách vědět, protože měla většinu informací o Svědcích, tak je nechávala nadále existovat (Martinek, 2000).

S rokem 1989 končí období ilegality a začíná svobodné fungování svědků Jehovových. „Dne 12. 1. 1990 podal přípravný výbor Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi (NSSJ) žádost o registraci“ (Martinek, 2000, s. 54). Kvůli formálním náležitostem a potřebou daných zákonů musela být žádost podána ještě v roce 1992. K oficiální registraci došlo až 1. 9. 1993. Společnost musela před dokončením odpovědět ministerstvu kultury na několik otázek. Jednalo se body týkající se přijetí transfuze krve a učení odmítání vojenské služby. Společnost se nejdříve poradila se svým právním zastoupením v Brooklynu a poté odpověděla, že takové učení nepodporuje. To ovšem ze strany Svědků byla lež, kterou bylo možné dokázat z jejich vlastní literatury. I přes to tedy k registraci došlo úspěšně. V roce 1996 bylo vykonávání vojenské služby povoleno, ale ti, co ji podstoupili již dříve, když ještě nebyla povolena, tak do společenství nebyli znovu přijati (Martinek, 2000).

1.4. Čemu věří Svědkové Jehovovi

U svědků Jehovových můžeme nalézt vcelku velké množství odlišností od věcí, které v současnosti naše společnost považuje za normální. Jedná se o církev, která je odlišná od křesťanských církví se znaky protestantismu. Nenajdeme u nich ovšem jen výstřednosti, ale základní pravidla, jaké známe mezi katolíky.

Je to například uctívání jednoho boha. Jejich bůh má ale jméno, a to Jehova. Toto jméno Jehova pro Boha má význam takový, že například při modlitbě, když se modlíme Otče, Bože apod., tak nás nevyslyší. I když jeho jméno nikde v Bibli nenajdeme, tak Svědkové říkají, že původně bylo v Novém zákoně, ale dnes se tam již nenachází, a proto jsou ostatní církve, které ho nepoužívají, mylné. Stejně jako další jiné směry křesťanství, tak i oni jako svatou knihu uznávají Bibli a věří v Ježíše Krista (Engelhart, 1992).

Mezi hlavní rozdíly s křesťanskou vírou patří to, že neuznávají svatou Trojici. To je pro většinu křesťanských církví daná pravda, kterou uznala Světová rada církví. Aby si křesťanská církev mohla říkat křesťanská, tak uznání Trojjediného Boha je nutnost. Podle svědků Jehovových je víra ve svatou Trojici výmysl od ďábla. Ze svaté Trojice tak uznávají

pouze Otce, a jak už bylo řečeno, tak se nazývá Jehova. Ducha svatého si nevykládají jako osobu, ale podle nich se jedná o Boží sílu. Ježíše Krista srovnávají s archandělem Michaellem. Neuznávají jeho božství, což je také jedna ze základních křesťanských pravd. Nejsvatější Trojice bývá terčem posměšných útoků, a to především tím že poukazují na její středověké zobrazení, kdy je Bůh zobrazován jako osoba, která má tři hlavy. Na to reagují, že Bůh nemůže být monstrem s třemi hlavami, protože člověk stvořen k jeho obrazu by musel mít také tři hlavy (Engelhart, 1992).

Nevěří také v boží království, které by mělo označovat stav srdce. Podle nich se jedná o opravdovou vládu, kdy bůh ustanoví jako pravého krále Ježíše na zemi. Nebe je pro svědky Jehovovy duchovní říše, kde se nachází Jehova společně s Ježíšem a anděly. Země má být v budoucnu obnovena jako ráj, jelikož se jedná o stálý domov všech živých bytostí. Nezapomínají ani na vysvětlení smrti, ta je konečná a člověk po smrti přestává existovat. U rodiny rozeznávají jasný vzorec, a to v podobě svazku muže a ženy. K dalšímu rozdílu u svědků Jehovových patří to, že nevěří ve smrt Ježíše Krista na kříži. Přitom u jejich zakladatele žádný odpor ke kříži není znám, ba naopak on sám ho s korunou zvolil jako symbol organizace. V daných pravidlech organizace můžeme tak vidět, že se v některých případech odklonila od své původní nauky (Engelhart, 1992).

1.4.1. Přijímání krve

Velmi rozšířené téma okolo svědků Jehovových je přijímání krve v podobě transfuze. Tento postoj svědků Jehovových se během let měnil. Na zavádění těchto příkazů měli zásluhu vedoucí představitelé organizace a redaktoři časopisů, které zprostředkovali informace členům společnosti. Jako první s k tématu přijímání krve vyjádřil v roce 1892 tehdejší prezident Russel. Svědkové Jehovovi vycházeli z biblického přikázání o nepožívání krve, o kterém Russel řekl, že podle něho to bylo časově omezené na dobu prvního století našeho letopočtu. Další osobností, která určovala postoj k přijímání krve byl redaktor časopisu Zlatý věk (dnešní časopis Probudte se!) Woodworth. V roce 1923 bylo zakázáno přijímat očkování pro svědky Jehovovi. To mělo být zdůvodněno tím, že se očkovací látka získává z krve. Tento příkaz byl platný až do roku 1952. Už v předešlé době však byla očkování, která z krve tvořena nebyla, i přes to ten zákaz u nich byl. Tento přístup měl na svědomí velké množství životů. Smrtící byly pro řadu lidí bez

očkovaní například neštovice. Omezen mohl být i přístup dětí do školy, jelikož v některých zemích byla docházka povolena jen prokázáním očkování (Malý, 2005).

Transfuze krve byla oficiálně zakázána v roce 1945. Tento zákaz se ukázal jako plně nesplnitelný a v průběhu let byly vytvořeny výjimky, které mohl každý sám posuzovat podle vlastního svědomí. Názory se během let měnily. V některých usneseních bylo přijetí krevní transfuze přirovnáváno ke kanibalismu a v jinou dobu byla například transplantace orgánů označována za zázrak. V roce 1961 ovšem bylo vydáno rozhodnutí, že kdo přijme zakázanou formou krev, tak bude vyloučen z církve (Malý, 2005).

1.4.2. Oslavy svátků

Svědkové Jehovovi neslaví všechny svátky, jako jsou zvyklí lidé z římskokatolické církve. Rozhodnutí o tom, zda se bude nějaký svátek slavit, vychází z Bible. Přihlížejí k tomu, zda jsou svátky v rozporu s Biblí, a v tom případě daný svátek nepřijímají.

Mezi takové zakázané svátky patří ty, které jsou založené na oslavě jiného boha:

1. Velikonoce
2. Vánoce
3. Kwanzaa
4. První máj
5. Svátek středu podzimu
6. Nový rok
7. Den díkůvzdání

Svátky, které mají základ v pověrách nebo ve víře ve štěstí:

1. Svatojánská noc
2. čínský Nový rok a korejský Nový rok

Svátky, co jsou spojovány s okultismem:

1. Sinhálský a tamilský Nový rok
2. Songkran
3. Halloween

Svátky pocházející z dob Starého zákona, přičemž jejich platnost je ukončena smrtí Ježíše Krista:

1. Chanuka
2. Roš hašana

Další skupinou svátků jsou ty na počest významné náboženské osobnosti a svátky událostí, které mají spojit věřící různých náboženství:

1. Loi Krathong
2. Den pokání
3. Vesak

Dále neslaví svátky, které jsou založené na náboženských tradicích, ale nenachází oporu v Bibli:

1. Zjevení Páně
2. Svátek Nanebevzetí Panny Marie
3. Svátek Neposkvrněného početí Panny Marie
4. Postní doba
5. Povýšení svatého Kříže

Existuje ještě celá řada svátků, u kterých se jejich oslava nepovoluje. Za zmínku stojí svátky panovníků a ostatních významných osobností, svátky na počest vlajky, svátky významných svatých (svátek Všech svatých, patří sem i jmeniny), svátky politických a jiných hnutí, svátky historických událostí (www.jw.org, n. d.)

1.4.3. Křesťanské svátky

Mezi přední svátky, které svědkové Jehovovi neslaví, patří také Velikonoce. To je jeden z nejdůležitější svátků pro křesťany. Členové tohoto náboženského směru neslaví Velikonoce, protože podle nich nemají biblický původ. Ježíš Kristus ani apoštolové nijak neurčili, že by se měl tento svátek slavit. K tomu, že se jedná o biblický svátek, se vyjadřuje ve své knize Engelhart (1992), podle nějž bylo slavení Velikonoc stanoveno již ve Starém zákonu. Podle tohoto nařízení měli Židé na památku vyvedení z Egypta porazit beránka k jídlu. S tím souvisí i ukřižování Ježíše Krista na Velikonoce, což neměl být náhodný výběr. „V něm se totiž naplnil starozákonní předobraz Beránka, jehož krví jsme

byli zachráněni před věčnou smrtí“ (Engelhart, 1992, s. 26). O Velikonocích vzkázal Ježíš svým učedníkům: „To číňte na mou památku“ (Engelhart, 1992, s. 26).

Jako další důvod, proč se nemají slavit Velikonoce, uvádí, že ani první křesťané je neslavili. I tomuto se věnuje Engelhart (1992) a vyvrací tento výrok. Protože slavení Velikonoc dalo původ křesťanské bohoslužbě. Již svatý Pavel říkal tehdejším křesťanům, aby Velikonoce slavili.

K dalšímu svátku, který Jehovisté neslaví, patří Vánoce. Problém nevidí jen u slavení Vánoc, ale také u jejich data. Kristus se měl narodit už o dva roky dříve a již v říjnu (to je jen jeden odhad z několika), a nikoliv v prosinci. Dále odkazují na to, že Ježíš Kristus nechtěl, aby lidé vzpomínali na jeho narození, ale měla se připomínat jeho smrt. Se slavením jeho narození přišel v římský biskup Liberius v roce 354, který přikázal, aby se oslavovalo 25. prosince. Toto datum bylo zvoleno z toho důvodu, že již v tento den římská občané slavili svátek zimního slunovratu. Zmínky o slavení Vánoc v tento den však můžeme nalézt už v dřívějších letech. Zasazení oslav narození na tento den mělo zatlačit pohanský svátek. Je pravda, že z Bible datum narození Ježíše Krista nemůžeme přesně vyčíst. Tento křesťanský svátek tak můžeme spojovat s folklórem. „Pro Svědky Jehovovy jsou ovšem i všechny kulturní hodnoty ďábelského původu“ (Engelhar, 1992, s. 27). Už samotné slovo pohanské u nich ukazuje na něco vzniklé z rukou ďábla.

Vánoci a Velikonocemi seznam svátku, které se u svědků Jehovových neslaví, nekončí. Dalším svátkem je Zjevení Páně, který se slaví 6. ledna a lidově je nazván jako svátek Tří králů. V souvislosti s tímto svátkem Jehovisté říkají, že tři králové nebyli žádní svatí a ani králové. To že se jednalo o tři krále, se odvodilo od počtu přinesených darů a měli pocházet z Babylónie. Jména králů pocházejí až z 8. století. Světlo hvězdy, které měli vidět na obloze, tak nebylo Boží ale Satanovo. V Bibli však není nikde přímo napsáno, že králové nebyli svatí a ani nenajdeme nic o tom, že by pocházeli z Babylónie. Je ale pravda, že počet tří králů je spojován s dary, a že jejich jména jsou až z pozdějších let. To, že je ale betlémská hvězda považována za dílo Satanovo, je ukázka neupřímnosti svědků Jehovových. K jejich učení patří hlavně to, že se má věřit v to, co je psáno v Bibli. To se ovšem neslučuje s tímto výrokem. Dosud se přesně neví, zda o co se přesně jednalo. Zda to byla Halleyova kometa nebo konjunkce Marsu a Jupiteru se přesně neví. Svědkům Jehovovým však jde o to, aby „odsoudili, jakožto ďábelskou, další lidskou

hodnotu: Veškerá lidská věda, zde zastoupena astronomií, je podle nich jen ďábelské klamstvo“ (Engelhart, 1992, s. 28).

2. VÝCHOVA

2.1. Definice výchovy

Pro výchovu neexistuje jednotná definice. Existuje mnoho přístupů k tomu, jak každý jednotlivý autor výchovu chápe. Jiří Pelikán (1995) ve své práci uvádí tři přístupy k pochopení výchovy. V první skupině jsou začleněny definice, které „akceptují roli pedagoga, nebo pedagogické instituce v ovlivňování vychovávaného jedince“ (Pelikán, 1995, s. 34). K tomuto postoji v rámci definování výchovy můžeme přiřadit jako představitele například G. A. Lindera a René Huberta. V případě Lindera lze použít definici, kdy na nedospělé děti působí dospělí, kteří je utváří, tak aby dosáhly společenských norem. V této skupině jsou tedy definice výchovy, kde výchova je cílevědomá a řízená. Působí na osobnost dítěte, tak aby bylo dosaženo změn v chování v rámci společenských norem (Pelikán, 1995).

Ve druhé skupině jsou definice, ve kterých se upřednostňuje osobnost dítěte. V tomto přístupu je dítě chápáno jako subjekt vlastního formování. „Většina východisek tohoto typu zaměřuje svoji pozornost na významný podíl osobnosti vychovávaného na svém vlastním formování“ (Pelikán, 1995, s. 34). K takovému přístupu můžeme zařadit I. Kannta a Rousseaua, který zdůrazňoval, že člověk je ze své podstaty dobrý, ale kazí ho okolní svět. V jeho případě má výchova poskytovat co nejvíce svobodu. Nemá se předcházet chybám, jelikož z těch se právě dítě poučí. Ze svých činů a jejich následků se poté naučí správnému chování a získá i mravní zkušenost. Z tohoto přístupu k výchově se inspirovali různé reformní pedagogické směry jako waldorfské školy, freinetovské školy i montessoriovské školy (Pelikán, 1995).

Poslední skupina definic je orientovaná na vzájemné působení mezi vychovatelem a vychovávaným. S takovým přístupem se ztotožňují D. S. Peters a G. Mialaret. Peters říká, že výchova je přenos hodnot, který je dobrovolný a dítě vyžaduje pokračování (Pelikán, 1995).

Pelikán (1995) dále sám vymezil, jak nahlíží na výchovu. „Výchova je cílevědomým a záměrným vytvářením a ovlivňováním podmínek umožňující optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujičích jeho vlastní snahu stát se autentickou, integrovanou a socializovanou osobností“ (Pelikán, 1995, s. 36). Toto

pojetí výchovy má řadu rysů. Jedním z prvních je to, že důležitá je výchova pro současný život, nikoliv jen pro budoucnost. Dítě je potřeba neovlivňovat přímo, aby došlo k vybudování zkušenostního základu, který je podepřen emocemi a nejen poznáním. Díky vnímání a přijímání všech podmětů ze světa si dítě vytváří vlastní obraz o něm. Je schopno i určit své vlastní místo zde. Problémy za děti by neměli řešit rodiče ani pedagogové. Pro budoucí život je potřeba, aby se samy uměly vypořádat s překážkami. S tímto souvisí proces rozhodování. Dítě se musí naučit vybrat z více možností, vyřešit protichůdné situace a za svá rozhodnutí musí nést i zodpovědnost. Důležité je vytvořit prostor pro osobnostní rozvoj a upevnit autenticitu člověka. Dítě si také musí umět vytvořit mravní zásady. Osobnostní rozvoj se musí vyvíjet se společenskými normami. K dalšímu vývoji je také nutné sebepoznání. To umožňuje, aby jedinec překročil sama sebe. Základem je poučení o svobodě. Dítě by mělo vědět, že svoboda každého má hranice, kde začíná svoboda druhého. K takovému jednání je potřeba naučit se empatie a tolerance ostatních osob. S tím dále souvisí výchova sebeovládání a rozvoj emocionality (Pelikán, 1995).

2.2. Formování osobnosti

Osobnost člověka je zprvu utvářena pouze spontánně, ale později začíná být formována cíleně a záměrně pomocí výchovy. Výchova není tak jedinou složkou v utváření osobnosti, ale musíme respektovat celkový vývoj člověka. Pro správný rozvoj osobnosti je potřeba, aby vychovatel znal historii osobnosti dítěte. Díky znalosti jednotlivých rysů osobnosti může dojít k samostatnému a svébytnému vývoji. Vliv na formování osobnosti mají i životní situace. Dítě si může vytvořit na podobné situace určité zvyky, a dokonce i typ chování. Taková životní situace může mít pozitivní i negativní vliv. Podle výzkumů psychologů je významná i situace, která je osobně významná. Taková situace zasahuje jáství. Posouzení, jestli se jedná o životní situaci či osobně významnou situaci, vychází ze subjektivního cítění. Roli ve formování osobnosti sehraje i rozhodovací proces. Pro dítě je důležité, aby se učilo zkušenostmi, kdy se samo rozhoduje a nebylo pouze vedeno. Když by se dítě neumělo rozhodovat, může dojít k naučené bezmocnosti. Díky svobodě v rozhodování dítě získává sebevědomí a osvojí si určitý způsob, jak podobné situace vyřešit (Pelikán, 1995).

V práci Pelikána (1995) rozlišil autor čtyři základní fáze výchovného procesu. Pro první fázi autor vybral název situační fáze. V této fázi dochází k formování osobnosti životními zkušenostmi. O životních situacích již byla zmínka v předchozím odstavci. „Vznikají zcela konkrétní podmínky motivy činnosti, ovlivněné aktuálními potřebami, zájmy, trendy osobnosti, aktualizovanými hodnotovými systémy“ (Pelikán, 1995, s. 75). Zároveň dítě s každou situací přichází do kontaktu s různými rolemi, jako je člen spolku, kamarád, žák, dcera atd. (Pelikán, 1995).

Druhá fáze výchovného procesu se jmenuje fáze fixační. Tato fáze se vyznačuje tím, že ještě nedochází ke změně osobnosti, ale upevňují se reakce na podobné situace. Změny chování v podobných situacích můžeme zaznamenat se změnou daného prostředí. Takovým případem může být škola, kde se může dítě chovat ukázněně, ale s odchodem se chování může změnit. „Příčina je v tom, že vnější chování se adaptuje na určité modelově obdobné podmínky, ale vnitřní stav žáka nemusí zcela tomuto jednání odpovídat“ (Pelikán, 1995, s. 75).

Výchovný proces pokračuje fází generalizační. Zde již dochází k ustálení myšlenkových modelů u situací v psychice jedince. V této fázi dochází k upevňování osobnostních rysů a osobních vztahů k lidem, k sobě, ke společnosti a například i k přírodě. Zásadní je v této fázi vznik hodnotového systému osobnosti. Tento hodnotový systém je spojen především s emoční stránkou osobnosti. S tím má souvislost to, že je již přímo zasahováno jáství. Ke svému okolí se tak dítě začíná chovat podle vytvořených osobnostních rysů a hodnotového systému. To má za následek orientaci dítěte, s kým se bude stýkat, co bude dělat a celkově má vliv na životní směr (Pelikán, 1995).

Poslední fází procesu je fáze osobnostně-integrační. Tato fáze dokončuje formování osobnosti. Dokončením vývoje se myslí končeného dotvoření autentické a integrované osobnosti. Předchozí fáze měly za úkol vznik osobnostních rysů, vztahů a hodnotového systému. V této fázi dochází ke sjednocení vývoje celistvou a jedinečnou osobnost. Člověk si osvojí určitý typ osobnosti, který se liší vlastnostmi, charakterem a životní orientací. Ustálí se místo jedince ve společnosti s jeho vlastním světovým názorem. Na dokončení formování osobnosti má vliv spontánní vývoj, výchova a také sám jedinec, který je subjekt svého formování (Pelikán, 1995).

2.3. Výchovné požadavky

Obecně jsou výchovné požadavky takové, jaké jsou od společnosti požadované. Tyto požadavky rozvíjejí osobnost. Bez nich by došlo pouze k malému rozvoji. K optimálnímu rozvoji osobnosti dochází tehdy, jsou-li požadavky střední a postupně se nároky zvyšují. Při příliš velkých požadavcích může dojít k narušení psychického i fyzického stavu jedince. Pro užití výchovného požadavku je velmi podstatná forma vyjádření. Takovým příkladem je například místo příkazu „udělej to!“ použití „prosím, udělej to.“. Nezáleží ovšem pouze na tom, jak se vyjádří člověk slovně, ale musí se dbát i na mimiku, intonaci a v neposlední řadě na gesta. K nejefektivnější formě slovního vyjádření patří způsob žádosti a nikoliv příkazu. Výchovné požadavky není potřeba vyjadřovat pouze slovně, jelikož se jedná o určitá pravidla, která jsou dána již tradičně. Rodiče a učitelé nemusí tak neustále opakovat některé požadavky, jelikož například obecné morální požadavky jsou společnosti podávány i v uměleckých dílech (Čáp, 1996).

K dosažení výchovných požadavků jsou využívány různé výchovné prostředky a metody. Čáp (1996) ve svém díle uvádí jako hlavní výchovné prostředky „jako je kladení požadavků a kontrola jejich plnění, vysvětlování a přesvědčování, pochvaly a napomínání, odměny a tresty, působení osobním příkladem, činností, využití vlivu malé skupiny atd.“ (s. 135). Ale aby měly výchovné prostředky správný efekt, musí je správně využít vychovatel a závisí i na tom, jaký mají vzájemný vztah vychovatel s dítětem. Svůj podíl na výchově má i situace, o kterou se jedná (Čáp, 1996).

2.4. Trest a odměna ve výchově

Pro změnu chování se ve výchově nejčastěji používají tresty a odměny. Pro používání odměn a trestů se vyslovila řada psychologických výzkumů a teorií učení ve 20. století. Tyto výzkumy zdůrazňovaly roli posilování a zpevňování při tvorbě spojů. Čáp (1993) ve svém díle definoval odměnu v pedagogické psychologii jako působení rodičů, které je propojeno s konkrétním chováním a jednáním člověka, má určité pozitivní společenské ohodnocení a jedinec je uspokojen v rámci některých potřeb díky odměně. Trest stejně jako odměna je působení rodičů, které je spojeno s daným chováním i jednáním dítěte. Naopak je trest spojen s negativně společensky hodnoceným chováním a jedinec neuspokojí poté některé své potřeby, což může způsobit nelibost či frustraci (Čáp, 1993).

V psychologii jsou někdy pojmy trestu a odměny vymezeny v širším významu, a to v případě, když se nebere ohled na výchovná a společenská hlediska. V širším významu můžeme trest chápat jako případ, když dítě sáhne na horký předmět a popálí se. Odměnou je potom myšleno kladné zpevnění. Trest je v tomto případě považován za negativní zpevnění v procesu učení. Z dějin výchovy se dozvídáme, že byly o mnoho více využívány ve výchově tresty než odměny. Použití trestu je mnohdy ukázkou bezradnosti a bezmoci vychovatele či rodiče. Když využívá vychovatel nadbytek trestů může to mít nevhodné následky. Naopak toto může vést k opačným výsledkům, než bylo zamýšleno. Řada států zakazuje používání tělesných trestů v rodině. Použití trestů v rámci výchovných prostředků je spojeno s etickou otázkou. Když je používání trestů hlavní metodou vychovatele a volí ponižující formy trestu, dojde k narušení vzájemného vztahu. „Většina badatelů se shoduje v jednom: výchova založená spíše na odměnách je efektivnější než výchova užívající převážně trestů“ (Čáp, 1993, s. 315).

Když vychovatel zvolí odměnu, záleží na tom, v jakém množství bude užívána. Rozlišujeme také druhy odměn. Hlavní rozdělení tkví v tom, zda se jedná o odměnu morální či materiální. Jako morální odměna jsou užívány slovní pochvaly, ukázkou sympatie, kladné citové ohodnocení, ale může stačit i úsměv a ukázkou kladného společenského hodnocení. Naproti tomu materiální odměna je například sladkost nebo vybraná hračka. V průzkumech je dokázáno, že bývají efektivnější morální odměny. Týká se to především starších jedinců a má i silný motivační efekt. Odměna stejně jako trest nemusí mít vždy svůj účinek. Když je nesprávně použita a dítě naopak urazí. Platí, že nic se nemá přehánět, to platí i pro odměny. Když bude rodič příliš své dítě chválit, nebude si poté pochvaly cenit a ta již nebude mít žádný účinek (Čáp, 1993).

S používáním trestů musí být každý opatrný. Trest může vyvolat u každého jedince jinou reakci. Někoho to přiměje více v pokračování nežádaném chování, někoho to k poslušnosti přiměje. Trest má na řadu dětí i velký psychologický důsledek, kdy mohou změnit své sebehodnocení nebo upadnout do deprese. V případě fyzických trestů můžeme říct, že vedou u dětí k větší agresivitě. Na pohled vypadá sice fyzický trest přísněji než trest na psychické úrovni. Ale podle výzkumů se děti s výchovou založenou na psychickém trestání vyznačují silnějším svědomím. Takové příliš silné svědomí poté u dětí vyvolává často pocity viny, úzkosti, nejistoty, a dokonce v některých

případech neurotičnost. Pro správné používání trestu je důležité, aby dítě při trestání mělo na vědomí, že se jedná o trestání určitého chování, a že nejde kárání za celou jeho osobnost. Při takovém použití trestu nedojde ke ztrátě sympatie, lásky, pochopení a pomoci od dospělého do budoucna (Čáp, 1993).

Jestliže se jeví tresty fyzické i psychické jako nežádoucí v rámci výchovy, existuje zde ještě jedna možnost, které tresty lze využít. „Jedna možnost je tzv. metoda přímých následků, kterou uváděl již J. J. Rousseau. Podle ní je trestem něco, co vystupuje jako přirozený následek činu, a ne jako projev vychovatelovy libovůle“ (Čáp, 1993, s. 317). Tato metoda je výhodnější než jiné formy trestání především, protože dítě má lepší šanci uvědomit si, co udělalo za chybu, a že je trest na místě. Ovšem tato metoda není tak čteně využívaná jako metoda, kdy jako trest odeberete dítěti nějakou věc či činnost, ke které má určitou vazbu. Rodič však musí mít vždy na mysli, jaký druh uspokojení může dítěti odebrat a v jak velkém rozsahu. Do nepříznivého vývoje dítěte zasáhnou například takové tresty, jako zakázání účasti v některém zájmovém kroužku nebo ve sportovním družstvu. Rodiče by si měli dávat pozor i na to, že je nutné dodržet stanovenou dobu zákazu, jinak je výchovný trest nedůsledný. Jak uvádí Čáp (1993) ve své práci, je třeba si všimnout, proč vzniká chování, které je považováno za nežádoucí. Při vyučovacích hodinách ve škole, se často projevuje na konci hodiny, kdy bývá dítě unavené a nedokáže věnovat pozornost látce celou dobu. Někdy si děti uvědomují, že se jim věnuje větší pozornost při trestání, takže u nich naopak dochází ke zpevnění nežádoucího chování (Čáp, 1993).

I když byly tresty v dřívější době hojně užívány při výchově, tak v dnešní době se hledí spíše na jejich omezení. Trest by měl přicházet až po důsledném varování, které dítě neuposlechlo. V takovém případě by mělo dítě pochopit, že se jednalo o oprávněné jednání z vaší strany. „Při adekvátním způsobu výchovy je nezbytnost trestat minimální. Omezuje se na případy, kdy je chování dítěte nebezpečné“ (Čáp, 1993, s. 318).

2.5. Styly výchovy

Na definování výchovných stylů má zásluhy německý psycholog K. Lewin, který se před druhou světovou válkou dostal do USA. Zde provedl průzkum na skupině dětí, které byly vychovávány po dobu několika týdnů jiným výchovným stylem. Lewis vytyčil tři základní

výchovné styly. Autokratický styl (dominantní), slabé řízení (liberální výchova) a sociálně integrační vedení (demokratická výchova) (Čáp, 1993).

V prvním zde uvedeném výchovném stylu vychovatel především rozkazuje, hrozí a trestá. Na přání a potřeby nebere ohled ve velké míře. Děti hlavně vychovává podle svých zkušeností a ovlivňuje je také svými úsudky a rozhodnutími. Dětem neposkytuje přílišnou svobodu a nenechá je se samostatně rozhodovat. Tento způsob výchovy může u dětí vést k rozvoji agresivity mířené na ostatní členy skupiny. Mezi členy skupiny vzniká napětí, které ovšem může být oslabeno společnou nechtí k vychovateli. Děti si vytváří na vychovateli buď přílišnou závislost a jsou vůči příkazům submisivní a málo iniciativní, nebo se proti autoritě bouří. Oba případy jsou ale závislé na hodnocení autority a snaží se o získání jeho pozornosti. Během situací, kde dojde u dětí k frustraci, se děti proti sobě obrací, místo aby došlo ke sjednocení skupiny, vzájemně se obviňují a vyčítají neúspěchy (Čáp, 1993).

Pro slabé řízení je typické, že vychovatel děti řídí velmi málo anebo vůbec. Požadavky nenařizuje přímo, když už chce po dětech nějaký úkol splnit, tak nekontroluje splnění úkolu.

Poslední zde uvedený výchovný styl je sociálně integrační. Vychovatel děti vede tak, aby měly přehled o aktivitách celé skupiny a také jejich cílů. Vychovatel dává méně úkolů a hodně podporuje podnětnost. Nevyužívá tolik tresty během vychovávání a pro děti je příkladem. Jeho způsob výchovy je typický v tom, že nechává zvolit děti z vybraných návrhů. Děti mají také možnost volby, jak budou úkoly řešit. Váží si a podporuje individualitu každého jedince. Tento výchovný styl není pro každého vychovatele jednoduchý a může být až obtížný. Pro výchovu dětí se jeví tento styl jako ten nejlepší. Než u autokratického stylu lépe působí na chování a kázeň dětí. Jeho vliv je zřetelný i u lepších pracovních výsledků. Podporuje více rozvoj jejich iniciativy. Při tomto způsobu výchovy vzniká vřelejší vztah s vedoucím i mezi členy skupiny. Když nastane frustrující situace, tak se děti spojí a snaží se překážku vyřešit společným úsilím. „Sociálně integrační styl výchovy se běžně považuje za optimální, přitom ho však někteří konkretizují tak, že jde fakticky spíše o liberální styl“ (Čáp, 1993, s. 333).

V současnosti jsou již tyto základní výchovné styly považovány za nedostatečné. Čáp (1993) uvedl ve své práci model čtyř komponentů výchovy a jejich kombinace. Tento

model zahrnuje kladný a záporný komponent, a zároveň je zde zahrnut komponent volnosti a požadavků. Jako další model je v této práci uveden způsob výchovy v rodině pod názvem model dvanácti polí. Tento model obsahuje tři stupně emočního vztahu k dítěti společně se čtyřmi typy formy řízení. Model získal tento název díky tomu, že kombinací emočního vztahu a způsobu řízení vznikne dvanáct forem způsobu výchovy (Čáp, 1993).

I tento model byl již překonán, Čáp (1996) v jeho práci model přepracoval na model devíti polí. Tento přepracovaný model obsahuje v rámci emočního vztahu čtyři stupně: záporný, záporně-kladný, kladný a extrémně kladný. U forem řízení nedošlo ke změně a zůstaly zde čtyři: silné, střední, kladné a rozporné. U emočního vztahu se pozoruje, jak rodiče působí na své děti. Jak jim projevují lásku, zda projevují pozitivní citový vztah nebo naopak citový odstup. V krajním případě může docházet k odměřenosti až odmítání dítěte. U kladného až extrémně kladného emočního vztahu převažují kladné komponenty. V případě středního emočního vztahu jsou kladné i záporné komponenty převážně v rovnováze. Může dojít i k záporně kladnému vztahu, příkladem takového vztahu může být, když jeden z rodičů projevuje vůči dítěti kladný vztah a druhý naopak. Když ani jeden z rodičů neprojevuje pozitivní citový vztah, nedostává se mu od rodičů podpory, jedná se o záporný emoční vztah (Čáp, 1996).

Od emočního vztahu se nyní přesuneme k řízení. „Míra a rozsah požadavků, způsob jejich kladení a stupeň kontroly či volnosti dítěte pak vytvářejí základní formy výchovného řízení (vedení) v rodině“ (Gillernová, 2011, s. 125). Když má rodič na dítě příliš nároků a požadavků, dává mu mnoho úkolů a dochází poté k důsledné kontrole, tak se jedná o vedení silně řízené. Stejně jako u středního emočního vztahu, tak i u středního řízení je patrná rovnováha. Úkoly, nároky i požadavky jsou přiměřené. Při slabém řízení rodiče nevyžadují od dětí plnění úkolů, nezahrnují je požadavky, ty jsou spíše na minimu s minimální kontrolou. Rodič, který na dítě má velké nároky a dává mu moc úkolů, má velké požadavky, ale nekontroluje výsledky, tak používá řízení rozporné (Gillernová, 2011).

2.6. Rodina a výchova

V současnosti pod pojmem rodina si lidé představují určité společenství lidí, kteří spolu žijí pohromadě. Mezi členy rodiny jsou pokrevní vztahy společně s citovými vazbami. Rodina je institucionalizovaný sociální útvar s nejméně třemi členy. Mezi těmito osobami jsou rodičovské, příbuzenské či manželské vazby. Většina společností ve světě považuje za základ rodiny pár muže a ženy. V současnosti začíná být společností uznáván i pár stejného pohlaví. Pro vytvoření rodiny je ovšem určující, aby v ní bylo alespoň jedno dítě (Kraus & Poláčková, 2001).

Podle etap našeho života můžeme rozlišit rodinu orientační (výchozí), rodinu reprodukční a nukleární rodinu. Nejprve jsme tedy součástí rodiny orientační, zde je objektem výchovy dítě. Zůstává s ní v kontaktu po celý svůj život. V kontaktu zůstává kolikrát kvůli tomu, aby bylo postaráno o staré rodiče. V dospělém věku zakládáme svou vlastní rodinu, zde již my sami obstaráváme roli rodiče. Nejvíce nás ovlivňuje tzv. nukleární rodina, což je dvougenerační jádro skládající se z rodičů a dětí. Tento pojem vytvořil T. Parsons, „razil tezi, že v moderních společnostech se rozpadá soužití více generací pod jednou střechou, když mladí odcházejí od rodičů a zakládají vlastní domácnost“ (Havlík, 2007, s. 67).

Rodina má zajišťovat řadu funkcí. Mezi nejdůležitější věci, které zajišťuje patří: hmotné zabezpečení všech členů, péče o zdraví a výživu, utváření kulturních návyků. Samotná rodina utváří charakteristické socializační a výchovné prostředí pro děti. Děti získávají kulturní dědictví, osvojují si morální postoje. V rámci rodiny jsou děti formovány a ovlivňovány, ale zároveň jsou rodinou i chráněny (Kraus & Poláčková, 2001).

Obecně je známo, že rodina je první sociální skupinou. Dítě se díky tomu, že je součástí rodiny, naučí přizpůsobovat se společenskému životu a osvojí si základní návyky a způsoby chování, které jsou v dané společnosti považovány za přijatelné. To, co je zde popsáno, je označováno jako socializačně-výchovná funkce rodiny. „Socializací v rodině rozumíme především proces působení rodiny na své členy v celém souhrnu jevů a procesů: ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních a jiných“ (Kraus & Poláčková, 2001, s. 80).

Nedůležitějším úkolem v rámci socializačního procesu v rodině je především příprava dětí a mladistvých na začlenění do praktického života. Už od svého narození dítě po celý svůj život v rodině vstřebává škálu nejrůznějších informací a aktivně je zpracovává. K tomuto zpracování dochází v propojení se svými přirozenými vloh, biologickými a psychickými potřebami, se svými zkušenostmi, ale i s hodnotovými orientacemi a vzory. Těmi jsou pro dítě v první řadě rodiče a poté starší sourozenci. Platí tedy to, že děti nejsou v socializačním procesu jen pasivními členy, ale prosazují i svou vlastní vůli, své zájmy, přání a také orientace (Kraus & Poláčková, 2001).

V dnešní době je důležité také si uvědomovat, že v rámci socializačního procesu působí mladší členi rodiny i na starší generaci. Pro tyto členy může být dokonce důležitější, protože sociální vztahy starších lidí ve společnosti postupně klesají. „V generační struktuře rodiny má ovšem socializace dětí prvořadou důležitost vzhledem k její závažnosti pro jejich osobnostní a sociální rozvoj, integraci do rodiny a formování primární skupinové identity“ (Kraus & Poláčková, 2001, s. 80).

Samotný proces socializace lze chápat jako činnost osobního působení členů rodiny navzájem. Je důležité si uvědomovat, že obsahuje působení kladných i záporných vlivů i vzorů. Zahrnuje společenské vztahy a to: ekonomické, politické, sociální, národnostní, a jiné. Z pohledu současné sociologie dochází ke konkurenčnímu rozštěpení socializačních mechanismů. Na jedince působí řada socializačních činitelů (rodina, média, škola atd.), které vytvářejí protichůdné socializační tlaky. Toto se odehrává v masové společnosti, kde jsou různé i rozporné socializační tlaky, oproti tradiční společnosti, ve které byli členi chráněni určenými kontrolními mechanismy před pokušením inovačního jednání. V masové společnosti je na jedinci, kterému tlaku podlehne a do jaké míry to vezme za své (Kraus & Poláčková, 2001).

Ve výchově je důležitá interakce, tedy vzájemné předávání podmětů mezi dvěma a více lidmi a vzájemné působení jednoho na druhého. To, co udělá jeden, má vliv na druhého. V normálně fungující rodině k tomu opravdu dochází. To je rozdíl oproti jednosměrnému zaměření v případě vychovatele. K vychovateli nebo paní učitelce si nedokáže dítě vytvořit takový vztah jako ke členu rodiny. Jejich funkce je omezena většinou na určité prostředí a na pracovní dobu. Funkce matky, otce a dalších členů rodiny je v rodině časově i místně neomezena. Pro vývoj dítěte je důležitá citová angažovanost, hlavně

předávání citových podmětů a vzájemné citové zaujetí. Děti, které vyrostou v úplné rodině, a nikoliv například v dětském domově, nemají v pozdějším životě tak velké obtíže v citové interakci s ostatními lidmi, nemají takový problém dávat a přijímat, lépe zvládají odezvy, když jim někdo ukáže svou přízeň. Nemají ani takový problém se i hluboce zamilovat a vytvořit trvalý vztah, mít rád své děti. Mnoho studií ukazuje, že výchovné interakce v rodině nejsou něco školsky vychovatelského (Matějček, 1994).

3. RELIGIOZITA

3.1. Institucionalizovaná religiozita

„Pod pojmem institucionalizovaná religiozita sociální vědy většinou odkazují na organizované církevní náboženství, v českém kontextu tedy křesťanství. Klíčovou charakteristikou tohoto typu religiozity je jeho organizovanost a navázanost na (církevní) instituce, v jejichž rámci se definují základní stavební prvky věrouky i náboženských rituálů a chování“ (Hamplová & Řeháková, 2009, s. 18-19).

3.2. Postavení církve v České republice

Vztah naší společnosti k církvi je utvářen v rámci evropského kulturního prostoru. U každého národu se tento vztah utváří jinak. Na utváření těchto odlišností má vliv historická zkušenost s církví. Důležité je pro pochopení uvést řadu událostí v historii, které měly vytvořit vztah národu a církve (Vicha, 2012).

Jednou z nejvýznamnějších událostí v historii, která změnila vztah ke katolické církvi, bylo revoluční hnutí v 15. století nazývané husitství. V této době měl Jan Hus, ústřední postava husitského hnutí, vystupovat proti zkaženosti církve. Mnohokrát byl odkaz Jana Husa použit v historii, a to proto aby symbolizoval české národní myšlenky v časech, kdy byla ohrožena vlastní identita našeho národa. Interpretace jeho učení měla sloužit k upevnění národního vědomí. Mistr Jan Hus a jeho učení tak bylo často využíváno pro prospěch různých ideologií. Období husitského revolučního hnutí bývá vyzdvihováno až do té míry, že je mnohdy považováno za vrchol české historie, především osobnostmi národního obrození jako František Palacký. V husitství viděl střet předního katolictví a protestantství. Husitství považoval za znak svobody a rozumu, oproti tomu katolictví bylo považováno jako odkaz nadnárodního autoritativního režimu. V období nadvlády habsburské monarchie byl vyzdvihován odkaz husitství jako národní vzor. V národním cítění přetrvalo jako zásadní vzor po rozpadu Rakouska-Uherska a v době utváření nového státu. Během nadvlády komunismu v naší zemi bylo zneužito ideologií. Jan Hus byl prezentován jako předek komunistů v boji s církví. Celé revoluční hnutí bylo označováno jako předchůdce socialistické revoluce (Vicha, 2012).

Vztah české společnosti ke katolické církvi byl dále ovlivněn během 19. století, kdy na společnost působily modernizační procesy, které měnily myšlenkový svět lidí a došlo tak

k utvoření moderní občanské společnosti. Především to ovlivnily události let 1848 a 1849. V českém prostředí byla katolická víra spojována s habsburskou vládou, což v pohledu lidí znamenalo zpodobňování křesťanské církve s útlakem od vlády Habsburků. Lidé tak začali odmítat vše spojené s katolictvím. Řada politických stran zneužívala nedůvěru ve víru. Protikatolické hnutí bylo nejsilnější v letech 1918–1920. Změny nastaly především v oblastech kultury, školy a v otázce občanskoprávní. Nebyla již povinná účast žáků i kantorů na náboženských obřadech. Na začátku i na konci vyučování nemusela být řečena modlitba. Učitelé také rozhodovali o tom, zda v jejich třídách budou náboženské symboly. Nově byla povolena odluka manželů i rozvod. Přes nevoli katolické víry bylo povoleno pohřbívat žehem. I přes tyto změny lidé katolickou církev hromadně nezamítali, a to i přes založení národní církve Československé církve husitské (Vicha, 2012).

Na protikřesťanské nálady navázala komunistická vláda ve 2. polovině 20. století. Před nástupem tuhého komunismu bylo v našem státě 76 % občanů vyznávajících katolickou víru. V následujících desetiletích byla katolická víra velmi otřesena a většina Čechů se katolické víry zřekla. Věřící byli izolováni od společnosti a stali se druhořadými občany. Po pádu komunismu 1989 získala i církev svobodu a mohla začít její obroda. Církev se musela potýkat s tím, že byla po tolik let kritizována komunistickým režimem, ale zároveň lidé měli na paměti, že církev byla jeho nepřitelem. To vyvolávalo u řady lidí sympatie. I to mohlo přispět k tomu, že po revoluci se zvýšil zájem o katolickou víru mezi českými občany. Pro mnoho lidí ale návrat k církvi znamenal zaplnění prostoru po konci diktatury. Vliv na veřejnost nebyl dostatečně silný, jelikož církvi zde chyběla vnitřní struktura, kterou musela vybudovat. S komunismem odešel i společný nepřítel a v následujících letech církev nebyla jediná, která pobízela k vyšší morálce. Společnost začala církev vinit z toho, že zklamala jejich očekávání a jen se snaží navrátit svůj majetek (Vicha, 2012).

Díky tomuto historickému vývoji došlo k utvoření názoru na křesťanskou církev v rámci české společnosti. Nejedná se tedy pouze o vliv komunismu, ale i o vládu Habsburků, která měla velký vliv na odmítání přijetí katolictví.

3.3. Mládež a religiozita

Religiozita je zjišťována pomocí sčítání lidu, kde je položena otázka ohledně víry. Samozřejmě lze také uvést, že je dotýčný bez vyznání. Tyto údaje ovšem nebyli zjišťovány během komunistického režimu v naší zemi. Dále to je možné zjistit z reprezentativních výzkumů. Díky těmto údajům se můžeme dozvědět, že k tradiční křesťanské víře se hlásí převážně starší občané. Mladí lidé se nejhojněji hlásí k ateismu, menší část mladistvých se hlásí ke katolictví a minimum z nich se přihlásilo k jiné křesťanské církvi anebo k nekřesťanské církvi (Martinek, 2006).

Takovéto údaje ovšem nepodávají informace o tom, jakou váhu má pro jedince náboženské vyznání v jeho životě. Ve sčítání obyvatel roku 2001 uvedlo pouze 4 % z mladých lidí, že je pro ně velmi důležité. Mezi tyto věřící patří příslušníci jakéhokoliv vyznání. „Právě tito přesvědčení a aktivní věřící však mohou mít rozhodující vliv na zkvalitňování svého náboženského společenství i na šíření své víry mezi nevěřícími“ (Martinek, 2006, s. 76). Mladiství, kteří svou víru nenašli díky rodinné výchově nebo církevní socializaci z tradičního náboženství, bývají více náchylní k propadnutí propagandě různých duchovních směrů. Tato nabídka náboženských a duchovních směrů může být označena jako náboženský supermarket nebo roztroušená religiozita. Zde si přijdou na své hlavně mladí lidé, které lze označit jako tzv. hledače. Ti si vybírají duchovní směr, nebo se snaží najít ten pravý zkoušením vícero duchovních směrů. Některému se budou věnovat buď pár let nebo celý život. Mladí lidé se duchovnu věnují kvůli tomu, protože je to pro ně v tomto bodě života to nejdůležitější a díky tomu se cítí naplnění a šťastní. Proto právě u mladých lidí převažují náboženské směry, které v naší společnosti nebyly tradičně zastoupeny (Martinek, 2006).

V roce 1999 byl proveden výzkum, který zkoumal náboženskou aktivitu u jedinců v jejich dětském věku (12 let) a pozdějším věku. Ukázalo se, že současní věřící jsou mnohem pevněji spjati se svou vírou, než je tomu u starších generací. Z toho lze vyvodit, že i když je v dnešní době méně mladých věřících, tak jejich církevní socializace je trvalejší a odolnější. Z údajů o tom, ke které se církvi se mladí hlásí, víme, že pořád převládá mezi nimi zájem o katolickou církev, ale nejsou s ní všichni plně spjati. Nevychází také vždy z tradice, ale postoj k náboženství vychází z osobního postoje. Mnohdy dokonce nepřijímají náboženství jako systém, ale vyberou si z něho prvky, se kterými se ztotožňují (Martinek, 2006).

3.3.1. Mládež a příslušnost k církvi

Jak už bylo zmíněno výše, tak v současnosti je pro mládež typické, že se například hlásí k některé z křesťanských církví nebo jinému náboženství, mají však své důvody k tomu, že nepřijímají všechny prvky náboženství a nezačleňují se zcela do jejich společenství. Z tohoto důvodu je potřeba brát ohled na to, jak vlastně zařadit mladé lidi podle příslušnosti k církvi (Martinek, 2006).

První takovou skupinu můžeme nazvat kritičtí katolíci. V českém prostředí se vyznačují tím, že se jen částečně identifikují s církví, jedná se ale hlavně o aktivní věřící a duchovně žijící lidi z řad mládeže. Vyskytují se mezi nimi často jedinci s teologickým vzděláním. Otevřeně vystupují s kritikou vůči některým praktikám institucionální církve, a také mají mnohdy námitky k některým prvkům její nauky. Z těchto důvodů po nějakém čase přestávají být v církvi aktivními členy, zůstávají ale nadále věrni křesťanské víře. Poté se z nich mohou stát ekumeničtí křesťané, kteří se jen někdy zapojí do církevního života, v některých případech se od institucionálních církví odloučí. Pro takové lidi existuje označení necírkevní křesťané. Martinek (2006) ve své práci uvádí deset skupin typologie vztahu mladých lidí k církvi.

1. Aktivní členi církve
2. Praktikující katolíci
3. Nepraktikující katolíci
4. Kritičtí katolíci
5. Ekumeničtí katolíci
6. Necírkevní křesťané
7. Nevěřící, ale sympatizují s křesťanstvím (směřující do církve)
8. Členi jiných náboženských směrů s rozmanitým vztahem ke křesťanství
9. Jedinci lhostejní jak k církvi, tak k náboženství
10. Ateisti (Martinek, 2006)

3.4. Socializace a náboženská víra

Pro utváření vlastních postojů, hodnot a celkové identity je nejdůležitější období primární socializace. Předmětům, které jsou internalizovány v útlém věku, zachovává člověk během celého svého života obvykle věrnost. V tomto období může být

ovlivněna i náklonost k určitému náboženskému vyznání. Proto má většinou na identifikaci k víře významný vliv rodinná výchova, a to především v počátcích období socializace. Několik výzkumů ukazuje, že vliv rodičů na jedince pokračuje i v dalších letech jeho života. Tento vliv již nemusí být pouze jednostranný, ale míra religiozity může být určována vzájemně (Laudátová & Vido, 2010).

Aby rodiče předali svou náboženskou víru svým potomkům úspěšně, je důležité splnit některé z faktorů, které to ovlivňují. Jako první faktor můžeme jmenovat intenzitu náboženského přesvědčení u rodičů a výrazný vliv má i to, zda oba rodiče vyznávají stejnou víru. Rodiče s odlišnou vírou mají menší pravděpodobnost, že na dítě přenesou víru. Další výzkumy ukazují, že velký vliv na přenos víry mají u dětí jejich prarodiče (především se jedná o babičky). Tento vliv je sice méně intenzivní než přímo od rodičů, ale spojení obou vlivů u silně věřících rodičů i prarodičů je ještě více účinný. Nedochozí pouze k ovlivnění mladší generace, naopak mladší generace může ovlivnit tu starší, když se narodí do doby náboženského oživení (Laudátová & Vido, 2010).

V současnosti podle výzkumů přenos víry od rodiny zeslabuje. Mladší generace rodičů již se nepokouší o předávání víry svým potomkům, jako tomu bylo například od jejich rodičů. Takovéto chování je možné pozorovat především v zemích západní Evropy. Ve výzkumu z Velké Británie bylo zjištěno, že když jsou rodiče oba silně věřící, tak k přenosu víry na dítě je 50%, když je ovšem věřící pouze jeden z rodičů, tato šance se snižuje na 25 %. V dnešní době dochází k pokračující sekularizaci společnosti, což může být způsobeno krizí přenosu náboženské víry mezi generacemi. Dochází k tomu, že pro jedince není důležitá náboženská víra, do které se narodí, jako to bylo dříve tradiční, ale podstatněji je to spíše otázka vlastní volby, zda si vybere stejné vyznání, nebo najde větší zalíbení v jiné víře. „U rodičů mizí smysl pro povinnost předat dětem svou náboženskou víru a celkově pak i smysl pro přináležení k náboženské komunitě“ (Laudátová & Vido, 2010, s. 40).

4. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část této bakalářské práce je zaměřena na analýzu výchovných videí svědků Jehovových, která jsou pro veřejnost dostupná na internetu. Vybráno bude několik videí, která mají za úkol působit na utváření osobnosti dítěte. Práce je zaměřena na rozdíly, které budou viditelné pro obyčejného člověka, a nikoliv jen pro někoho kdo se výchovou zabývá odborně. Na rozbor videí bude použit kvalitativní výzkum. Konkrétně je zde použita metoda analýzy dokumentů.

4.1. Cíl praktické práce

Hlavním cílem práce je ukázka, jak vypadá výchova v podání svědků Jehovových. Jelikož se člověk nemusí dostat do společnosti svědků Jehovových, jsou v této práci využita videa, která vytvořila organizace Svědků Jehovových a můžou nám tak zprostředkovat pohled na to, jak by měla výchova dle nich vypadat.

Hlavní výzkumnou otázkou je: Co můžeme zjistit o výchově svědků Jehovových z videí o výchově, která jsou volně k dispozici na internetu?

K zodpovězení hlavní výzkumné otázky je potřeba odpovědět na pár podotázek:

- Kdo je hlavním činitelem ve výchovném procesu u dětí svědků Jehovových?
- Převažuje u svědků Jehovových liberální nebo autoritativní styl výchovy?
- Mají rodiče nejvýznamnější vliv na utváření náboženských hodnot u dítěte v raném věku?
- Jak jsou u svědků Jehovových používány odměny a tresty ve výchovném procesu dětí?
- Jak je dětem vysvětlováno, proč se liší od svých spolužáků v některých věcech?

4.2. Metodika

V této práci byl zvolen k zjišťování dat kvalitativní výzkum. Za takový výzkum můžeme považovat takový, při kterém výsledky nezjistíme pomocí statistických procedur či jiných způsobů kvantifikace. Mezi kvalitativní výzkumy patří výzkumy takové, které se zabývají lidským životem, jejich příběhem i chováním lidí. Dále zkoumání chodu různých organizací, společenských hnutí a také jejich vzájemných vztahů (Strauss & Corbinová 1999).

Pro tuto práci jsou data uchována v podobě videí, tudíž pro jejich získání byla užitá metoda analýzy dokumentů. Analýze dokumentů se podrobněji věnuje Miovský (2006) ve svém díle o kvalitativním výzkumu. Pro definici této metody rozlišuje autor širší a užší pojetí. V širším pojetí je v kvalitativním výzkumu chápána jako jakákoliv analýza materiálů, které jsou pro danou studii zdrojem informací. Mezi takový materiál můžeme zařadit takový, který fixuje data jako je nahrávka, přepis rozhovoru, videozáznam ale i malba či soška. „V užším pojetí pod termínem analýza dokumentů chápeme výzkumnou strategii založenou na analýze již existujícího materiálu, případně materiálu, který vzniká interakcí mezi výzkumníkem a účastníky výzkumu“ (Miovský, 2006, s. 98). Nedochozí tedy k tvorbě nových dat, ale výzkumník pracuje s daty, která již vznikla (Miovský, 2006).

Prvním krokem analýzy dokumentů je uvedení cílů a výzkumných otázek, které byly uvedeny již výše. Následujícím krokem je nutnost definování toho, co je v této práci považováno za dokument a je potřeba tento materiál popsat. Již bylo řečeno, že výchozím materiálem jsou videa. Jedná se o videa, která jsou pro veřejnost dostupná na internetové stránce YouTube nebo na oficiálních internetových stránkách Svědků Jehovových JW.org.

Videa jsou určena pro mladší diváky, což lze soudit podle toho, že jsou vytvořena pomocí animace. Hlavními postavami videí jsou dvě děti, Kuba a Lucka, kteří jsou sourozenci a také jejich rodiče. Významnou roli ve videích má Jehova, tedy bůh.

Doposud bylo vytvořeno 41 videí, která mají děti učit. Videa vznikala v průběhu času od roku 2013 až doposud. V této práci nebudou analyzována všechna videa, ale budou vybrána pouze některá. Výběr videí neměl žádné opodstatnění, jedná se pouze o vybraná videa podle úsudku autora této práce. Výhoda využití videí jako zdroj dat je ta, že je možné si pustit video opakovaně. Videa jsou poměrně krátká, mají délku okolo jedné minuty až do sedmi minut.

4.3. Analýza jednotlivých výchovných videí Svědků Jehovových

V této části práce budou rozebrána jednotlivá videa Svědků Jehovových. Nejprve zde budou uvedeny obecné informace k videím. Pro tuto práci byl vybrán vzorek videí, na kterém by mělo být vidět, jak společnost Svědků Jehovových chce, aby byla utvářena osobnost dítěte a jaké hodnoty si má dítě uchovat. Vzorek videí obsahuje celkem třináct

videí. Autorem těchto videí je Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. Videá jsou pojmenována podle úlohy, kterou by měla tvořit ve výchově. Videá vycházejí z Bible, což je ukázáno na začátku videa. Každé video je označeno úryvkem z Bible, ze kterého vychází i jeho název.

Ve videích můžeme vidět rodinu, která má čtyři členy. Příběhy se točí okolo dětí Lucky a Kuby. Lucka je starší a z videí se lze dozvědět, že chodí do školy. Je ve věku dítěte prvního stupně. Její bratr Kuba je v předškolním věku, což se dozvídáme z videí díky informaci, že chodí do školky. Postupně se ve videích dostává do školy, což znamená, že ve videích stárne. O rodičích ve videích se více nedozvíme. V novějších videích se ukazují i další postavy, které mají vedlejší role v celkovém obsahu všech videí.

4.3.1. Poslouchej své rodiče

V prvním videu jsou nejdůležitější dvě postavy. Postava otce, který je zde jako vychovatel a postava dítěte Kuby, který je vychováván. Dále je zde postava matky. Její role je zde spíše vedlejší, jelikož nezasahuje přímo, ale zastupuje ji otec. Vystupuje zde i Jehova, kterého zmiňuje otec. Video je dlouhé 6 minut a 10 sekund.

Video začíná tak, že ukazuje představivost Kuby, který si hraje s letadlem a představuje si, že je jeho pilot. Během hraní venku ho zavolá matka, aby šel dovnitř na večeři. Důrazně Kubovi připomíná, hlavně aby se uklidil, jelikož právě vytřela. Kuba matku neposlechl. V tom přijde otec, který ho upozorní že ušpinil čistou podlahu. Na to otec reaguje dále tím, že se Kuby ptá, jak matce bude, až uvidí, že ji neposlechl a zašpinil podlahu. Ve videu následuje snímek matky, jak pláče, což má být představa Kuby. Kuba přizná, že je mu to líto a otec se rozhodne, že uklidí společně. Po úklidu následuje rozhovor, ve kterém otec Kubovi říká, že kdyby matku poslechl, tak by nemusel uklízet svůj nepořádek. Otec dále říká, že když po něm něco chtějí udělat, tak to dělají, protože ho mají rádi a chtějí pro něho jen to nejlepší. O těchto věcech se již bavili na rodinném uctívání. Zde je rozebíráno, co Jehova chce, v tomto případě Jehova říká, poslouchejte své rodiče. Kuba je pochválen, když si vzpomene, v jaké kapitole je toto rozebíráno. Společně poté odchází na večeři.

Video má druhou část, Kuba si hraje v domě s kuličkami a stavebnicí. Do pokoje vejde matka a chce po něm, aby po sobě uklidil. Nejdříve si Kuba představí, co by se stalo,

kdyby neuklidil, jelikož mu v hlavě utkvěla slova otce, že má vždy poslouchat své rodiče. Ve videu je jako následek ukázka zničeného pokoje a toho, že by rodiče byli nahněvaní. Je zvýrazněno, že by přišel o svou hračku plyšového medvídka, kterého nosí u sebe. To je ukázáno tak, že se plyšák vypaří, když ho drží. Kuba tedy poslechne a uklidí po sobě své hračky. V závěru videa odchází společně s rodinou na rodinné uctívání.

4.3.2. Poslouchej Jehovu

V tomto videu jsou ústřední postavy matka a Kuba. Velmi významnou roli má Jehova, jehož zmiňuje matka. Video trvá 2 minuty a 59 sekund.

Video začíná příchodem Kuby do domu, když si hraje se svou hračkou, kterou dostal od kamaráda ve školce. Jedná se o hračku čaroděje a bojovníka „rakuly“. Kamarád, který Kubovi hračku dal, půjde do kina na film o této hračce a Kuba by chtěl taky jít, říká matce. Na matce je vidět, že je s tím nespokojena a radši nabídne Kubovi, že se půjde nasvačit. U svačiny s ním začne vést rozhovor o hračce. Ptá se, zda používá „rakula“ kouzla. Kuba odpoví ano. Na to se matka ptá, jestli kouzla má rád Jehova nebo satan. Kuba ví, že satan. Matka se dále ptá, jestli si chce hrát s něčím, co Jehova nenávidí. Navazuje na to příkladem Adama a Evy. Na tomto příkladu, kdy Adam a Eva neuposlechli Jehovu a ten byl poté smutný, je ve videu ukázána hračka, jak ji nabízí had. Kuba souhlasí, že si nebude hrát s hračkou, která dělá Jehovu smutným. Video končí tím, že hračku Kuba vyhazuje do popelnice společně se svou matkou a ta mu jako alternativu nabízí, že se pojedou projet na kole.

4.3.3. Krást se nemá

V tomto videu je zobrazován pouze Kuba. Matka není ve videu přítomna vizuálně stejně jako otec, ale oba jsou ve videu zaznamenáni zvukově. Zmíněn je zde Jehova otcem. Toto video má délku minutu a 23 sekund.

Na začátku videa je zobrazen Kuba v obchodě, který vypadá znuděně. Matka ho zavolá, že už jdou k pokladně. Na cestě k pokladně si Kuba všimne lízátek, na Kubovi lze vidět jeho chuť na lízátko. Rád by si jedno vzal. Ve videu je to znázorněno tím, že sebere do náručí několik lízátek. Matka na něho zavolá, že dnes si nemůže vzít žádné lízátko. Z toho je Kuba nešťastný. Poté Kuba dostane nápad, že si lízátko vezme bez dovolení. To je znázorněno náhlým potměním obrazu a úšklebkem. Kuba lízátko strčí do kapsy. Náhle

se Kubovi vybaví slova otce, zda se Jehovovi bude líbit, když bude krást a jestli se chce s Jehovou přátelit. Kuba ví, že Jehovovi se krádeže nelíbí a chce se s ním přátelit. Video končí, když se Kuba rozhodne lízátko vrátit a je na něm vidět, jak je z toho šťastný.

4.3.4. Prosím a děkuji

Toto video nemá podobu jako ta předchozí, zde je postava Kuby zobrazena tak, že se zachová nejdříve nesprávně a poté správně. Role matky je podobná jako v předchozích videích. Vystupuje zde také hlas, který je zde jako moderátor, který spolupracuje s publikem dětí. Jehova je v tomto videu zmíněn krátce. Video trvá minutu a 42 sekund.

Video začíná tím, že si Kuba hraje na zahradě s míčem. Nejdříve jsou slyšet v pozadí zvuky kručení břicha, kterým je o chvíli později věnována ústřední pozornost. Jelikož Kuba dostal hlad, vydal se do kuchyně k matce. Moderátor do videa vstupuje otázkou, jak si Kuba řekne matce o jídlo. Kuba na matku pouze zakřičí, že se chce najíst a má hlad. Ta se vyleká a je zjevně naštvaná z toho, jak si Kuba o jídlo řekl a okřikne ho. Do videa opět vstupuje moderátor, který se jakoby dětí v publiku ptá, jestli si Kuba řekl o jídlo správně, na to následuje odpověď ne. Video je přetočeno do doby, než se Kuba zeptal, a pozornost je zaměřena na to, jaké použije Kuba slovíčko. Kuba poprosí, zda by mu matka udělala svačinu. A tentokrát je maminka šťastná. Do videa opět vstupuje moderátor, který zdůrazňuje roli slova prosím a říká, že slovo prosím používá i Jehova. Poté co Kuba dostává svačinu se ozve hlas moderátora, že by měl Kuba opět něco říct. Kuba za svačinu poděkuje. Moderátor na to reaguje dále tím, že je potřeba také pokaždé poděkovat i Jehovovi.

4.3.5. Proč je dobré si uklízet

V dalším videu vystupují dvě hlavní postavy. Hlavní postavou je zde Kuba a jeho otec. Důležitou součástí je opět Jehova, který zde vystupuje skrze slova Kubova otce. Video má délku 2 minuty a 16 sekund.

Jako první můžeme ve videu vidět Kubu, jak něco hledá ve svém pokoji. Do pokoje vchází jeho otec. A ptá se, co se děje, jelikož je vidět na Kubovi, že je zklamaný. Kuba otci říká, že hledá své letadlo. V pokoji je nepořádek a otec tak říká, že se nediví, že ho nemůže najít. Pokračuje tím, že by si měl Kuba svůj pokoj uklízet, protože i Jehova má rád pořádek. Dále následuje otcova řeč o tom, jak Jehova udržuje ve světě pořádek. Pomocí

příkladů planet a i lidského těla, kde je vše na svém místě, to ukazuje Kubovi. Také je zde příklad, že v přírodě pomáhají čistit rybky a ptáci těla hrochů. Kuba na to reaguje tím, že by si také přál, aby jeho pokoj uklízela zvířata. Otec mu na to ale odpoví, že lidé to zvládají sami, jelikož mají od Jehovy ruce. Kuba si tedy začne uklízet svůj pokoj a letadlo nalezne. Video končí tím, že si jde Kuba s otcem hrát ven.

4.3.6. Rozděl se s ostatními

V tomto videu jsou tři postavy. Patří k nim Kuba a matka. Nově se zde setkáváme s Kubovou sestrou Luckou. Jako v předešlých videích, tak je i zde zmíněn Jehova. Video trvá 2 minuty a 3 sekundy.

Video začíná tím, že Kuba a Lucka se nacházejí v obývacím pokoji a matka každému z nich přinesla dárek. Lucka dostala sadu na malování a Kuba dostal autíčko. Kuba se se zájmem podívá na Lucčinu sadu na malování. Její reakce je taková, že řekne Kubovi, že sada je její a nehodlá se o ní dělit. Stejně tak zareaguje Kuba. Obě děti si jdou sami hrát. Když si Kuba hraje se svým autíčkem, tak mu odjede k Lucce. Lucka by si ho chtěla půjčit, ale to se Kubovi nelíbí. Začnou se vzájemně o autíčko přetahovat. V tom do toho vstoupí matka. Říká jim, že se musí naučit o věci dělit. A dále se zeptá, jestli si myslí, že když Jehova stvořil ráj, tak si nechal zvířátka pro sebe. Obě děti reagují stejně s odpovědí, že se o ně rozdělil. Pokračuje s tím, že Jehova se s námi dělí o všechno. A ptá se děti, co by tedy měly udělat. Děti se rozhodnou hrát si spolu a vytvoří společně hrací dráhu pro autíčko, kterou namalují. Když je dráha hotová, Lucka se zeptá Kubu, jestli ji chce vyzkoušet. Video je zakončeno pohledem na Kubu, který nejdříve vypadá, že dráhu vyzkouší jako první, ale zaváhá a zeptá se sestry, jestli ji ona chce zkusit první. Což také udělá.

4.3.7. Ochotně odpouštěj

I v dalším videu se objevují jako hlavní postavy Lucka a Kuba. Pro změnu v tomto videu vystupuje otec na místo matky. Otec zprostředkovává slova Jehovova. Video trvá 2 minuty a 15 sekund.

Začátek videa je takový, že ještě bez obrazu je slyšet rychlé kroky a slova Lucky, „rychle Kubo“, která jsou následována ránou. Na obraze se poté objeví, jak v rukách drží Kuba hračku žirafy, která má nalomený krk. V jeho výrazu tváře je vidět, že nerozbil hračku

úmyslně. Naštvaná Lucka od Kuby žirafu vezme. Kuba se okamžitě Lucce omlouvá, že hračku zničit nechtěl a je mu to líto. Lucka jeho omluvu nepřijímá, protože se omlouvá vždy. Zřejmě tedy nešlo o první takový incident. Do pokoje přichází otec a ptá se dětí, co se děje. Lucka okamžitě otci osvětlí situaci. Kuba opakuje, jak je mu líto, co udělal, ale Lucka stále odmítá jeho omluvy, protože ty jí žirafu nespraví. Nalomený krk žirafy zcela odpadá. Situaci začne řešit otec. Vezme si tabulku a křídu. Rozdělí tabulku na dvě části. Na jednu část začne dělat čárky, které znamenají Kubovi prohřešky. Tabulku předá Lucce a po ní chce, aby udělala čárky za ty své. Lucka tedy udělá čárky za sebe. Otec říká, že je jednoduché zapomenout na své chyby a ptá se jí, jestli je jí to líto. Pokračuje s tím, co dělá Jehova, když je někomu něco líto. Říká, že Jehova vždy ochotně odpouští. Otec odpuštění ukáže na příkladu, že smaže Lucčiny čárky za prohřešky z tabulky. Zeptá se Lucky, co znamená ochotně odpouštět. Lucka sama smaže Kubovy čárky a Kuba ji obejmě. Kuba opakuje, že je mu to líto a Lucka mu tentokrát již odpouští.

4.3.8. Říkej pravdu

V tomto videu figurují pouze Kuba se svým otcem. Zmíněn je zde také Jehova. Video trvá 1 minutu a 42 sekund.

Toto video začíná zvukem, jak si Kuba hraje a najednou je slyšet, že se rozbilo něco skleněného. Ukazuje se obraz, na kterém je vidět podlaha, na které jsou střepy vázy. Ke Kubovi přichází jeho otec. Ptá se Kuby, co se stalo. Kuba odpoví, že se nic nestalo. V záběru jsou vidět pouze nohy. U Kuby je vidět, jak se jednou nohou otírá o druhou. Otec pozná, že Kuba lže. Jelikož jsou na zemi střepy a Kuba má na hlavě okvětní lístky květin, které byly ve váze. V jeho výrazu je možné vidět, že je zklamaný. Kubu přenese do křesla, kde ho usadí. Ptá se Kuby, jestli ví, proč Jehova chce, aby každý říkal pravdu. Dále otec říká, že když je člověk pravdomluvný, tak staví mezi svými přáteli most, když ale lže, nemohou mu věřit. Pomyslný most se rozpadne, což ukazuje to, že mu kamarádi nebudou věřit. Kuba se otce ptá, co se stane, když to bude malá lež. Otec říká, že každá lež je špatná a jedna malá lež vede k dalším. Lži jsou ve videu znázorněny v pokoji příšerami menšími i většími. Dále se Kuby ptá, kdo řekl první lež. Kuba odpoví, že první lež řekl satan. Také se Kuby ptá, jestli někdy lhal Ježíš. Kuba kývá hlavou na znamení, že ne. Otec se tedy Kuby ptá, komu se chce podobat. Kuba radostně odvětlí, že chce být

jako Ježíš. Na závěr se otec ptá, co udělá Kuba, když se mu něco takového stane příště. Kuba otci říká, že příště již řekne pravdu a omluví se.

4.3.9. Jeden muž a jedna žena

Následující video zachycuje opět dvě postavy. Jedná se ale o postavu Lucky a její matky. Na rozdíl od ostatních videí zde není zmíněn pouze Jehova, ale je zde zmíněna i paní učitelka. Video obsahuje i několik úryvků z Bible. Video má délku 2 minuty a 22 sekund.

Deváté video této práce začíná obrazem, jak Lucka stojí ve škole před tabulí v prázdné třídě. Na tabuli jsou obrázky dětí, na kterých jsou nakresleny děti společně s jejich rodinou. Lucku zaujme obrázek spolužačky, na kterém jsou dvě maminky a její spolužačka Katka. Když přijde Lucka domů, ukazuje své matce obrázek jejich rodiny. Říká matce, že její spolužačka nakreslila obrázek své rodiny s dvěma matkami. Pokračuje tím, že jí spolužačka řekla, že dokonce měly svatbu. Také říká to, že paní učitelka ve škole dětem pověděla, že nejdůležitější je, když se dva lidé mají rádi. Matka Lucce odvětlí, že lidé mohou mít různý názor, ale nejdůležitější je Jehovův názor. Jehova chce, aby lidé byli šťastní, a proto stvořil manželství, tak jak je s mužem a ženou. Následuje výčet úryvků z Bible, ve kterých má být řečeno, že v manželství má být jen muž se ženou. Matka tvrdí, že Jehovův názor se nezměnil a Jehova chce, abychom byli jeho přátelé a žili věčně v ráji. Aby se člověk dostal do ráje, musí se každý vzdát toho, co Jehova rád nemá. Z toho, co matka říká, vyplývá, že do ráje se může dostat jen ten, kdo má rád opačné pohlaví. Lucka říká, že chce, aby se do ráje dostali všichni. Matka se ptá, co tedy řekne Katce. Lucka Katce poví o ráji, zvířátkách a o vzkříšení. Na závěr matka říká, že si to zkusí.

4.3.10. Bud' pokorný

Již na začátku této části bylo řečeno, že v některých videích se objevují i další postavy. V tomto videu jsou stále ve hlavních rolích Kuba a otec. Jako vedlejší postava je zde kamarád Kuby. Obsaženy jsou zde i názory Jehovy. Video má délku 2 minuty a 8 sekund. Tentokrát video začíná rozhovorem Kuby a jeho kamaráda. Chlapci se baví o tom, kdo je lepší v běhání. Kuba se chlubil kamarádovi, že příští rok bude nejrychlejší z jeho školy. Kamarád mu na to odvětlí, že k tomu dojde jen díky tomu, že on chodí na jinou školu. Na to Kuba kamarádovi říká, že on ho přede všemi porazil ve sboru. Záběr je přenesen na

Kubovo rodiče, na kterých je vidět, že nejsou spokojeni s jeho chlubením. Video pokračuje tím, že otec vede rozhovor s Kubou doma. Oba společně sedí na pohovce. Otec se Kuby ptá, jestli zná příběh, který je v knize, kterou drží v rukách. Jedná se o biblický příběh o Babylonské věži. Ptá se Kuby, jestli ví, proč lidé stavěli tuto věž. Kuba otcovi nejistě odpoví, že ji stavěli, aby v ní bydleli. Otec ho opraví, že lidé stavěli věž, aby se chlubili a ukázali, jak jsou skvělí. Jehovovi se to nelíbilo a reagoval na to tím, že lidem změnil jazyky. Kuba si stěžuje otci, že ve škole se chlubí všichni. Otec uvědoměle říká, že tomu rozumí, že on sám se dříve chlubil. Chlubení připodobňuje ke stavení věže, a že je zde nebezpečí, že člověk spadne. Dále odkazuje na Bibli. V závěru Kubovi říká, jak se lidé nemají snažit být lepší než ostatní, protože důležitější je, jak se na ně dívá Jehova.

4.3.11. Dobře využij čas

Toto videa zachycuje celou rodinu. Hlavní roli zde mají otec, matka, Kuba a Lucka. Příklad tohoto videa ukazuje, že se společnost svědků Jehovových zabývá výchovou v rámci současnosti a ukazuje to na příkladu užívání elektroniky u dětí. Video trvá minutu a 56 sekund.

Začátek videa je takový, že rodina je společně zřejmě v obývací místnosti, a právě otevřeli nový tablet. Matka konstatuje, že jsou děti na něj natěšení, což je na nich vidět ve videu. Otec poznamenal, že na přístroji lze dělat spoustu zábavných věcí, ale je využíván také pro užitečné věci. Matka nadšení dětí překazí tím, že na používání tabletu je potřeba si vytvořit pravidla. Otec souhlasí a pokračuje tím, že všeho moc škodí. Dává dětem příklady, jak při užívání tabletu mohou ztratit pojem o čase, nebo jim mohou uniknout krásné okamžiky. Oznamuje tedy dětem, že pro užívání tabletu bude stanoven určený čas. Vždy s tím, kdo používá tablet, bude jeden z rodičů, který bude kontrolovat dodržování časového limitu. Kontrola času je odůvodněna tím, že čas je dar od Jehovy a je potřeba s časem nakládat moudře.

4.3.12. Kárání je projev lásky

V tomto videu je příběh zaměřen na Kubu a jeho matku. Mluví se zde také o otci, který je důležitou součástí tohoto videa a zobrazen je na konci. Matka používá i slova Jehovova a Bibli. Video trvá 2 minuty a 10 sekund.

První záběr ve videu je na Kubu, který sedí ve svém pokoji a vzlyká. Brečí v pokoji a je na něm vidět, že by radši byl jinde. Do pokoje vchází matka, která si všimne, že není vše v pořádku. Ptá se Kubu, proč si nehraje venku. Kuba vzápětí matce vysvětlí, že mu otec dal „zaracha“. Matka si ke Kubovi přisedne na postel a říká mu, že otec ho má rád, a to je důvod, proč ho občas pokárá. V Kubovi to nezbudilo větší zájem. Matka dostane nápad, jak by to Kubovi ukázala na příkladu. Zeptá se Kubu, jestli si pamatuje, jak vysadili broskvoň. To již v Kubovi probudí zájem. Matka pokračuje o tom, jak broskvoň rostla rychle, poté ale spadla. Ptá se Kubu, co s tím udělal otec. Kuba říká, že jí pomohl. Dále se matka ptá, jestli jí to nějak uškodilo. Kuba říká, že ne, a naopak pak rostla rovně. Z tohoto příkladu Matka ukazuje Kubovi, že jeho otec i Jehova Kubu napravují. Dále má pro Kubu otázku, jestli si vzpomíná, co o tom říká Jehova a Bible. Kuba se nejdříve zamyslí a pak odpoví, že Jehova kárá toho, koho miluje. Závěr videa ukazuje, že Kuba vyjde na zahradu, kde právě otec zalévá strom z matčina příkladu a objímá ho. Otec je z toho překvapený. Kuba otci řekl, že ho má rád. Dále mu říká, jestli ho kárá z lásky, tak ho má velice rád.

4.3.13. Měli bychom slavit narozeniny?

Toto video bylo vybráno záměrně, jelikož narozeniny jsou často rozebírané téma v rámci svědků Jehovových. Ve videu jsou hlavními postavami otec a Kuba. Dále jsou ve videu vyobrazeny postavy z příkladů otce. Jsou zde použity odkazy na Bibli a Ježíše. Je zde jmenován Jehova. Video má délku minutu a 54 sekund.

Přímo na začátku videa, položil Kuba svému otci otázku, proč neslaví narozeniny. Otec řekne, že je to dobrá otázka a zeptal se, jak by to Kuba vysvětlil spolužákům. Kuba hodně přemýšlel nad odpovědí a nejistě řekl, že je neslaví, protože se to nelíbí Jehovovi. Otec s tím souhlasí, ale dále se ptá proč. Pak se zeptá Kubu, jestli má rád sladkosti a dárky, ale jestli by je chtěl získat takhle. V otcově hlase je znát, že tak dostávat dárky a sladkosti se nemá. Ve videu je to znázorněno tím, že je zde vidět postava Kubu a kolem něho jsou sladkosti a dárky, které spadnou do bažiny. Dále otec pokračuje, že při narozeninách byly smíchány věci, co nemá Jehova rád. Vypráví, že v minulosti lidé věřili na dobré a zlé duchy a mysleli si, že když dají ostatním dárek, tak je to bude chránit. Stejně jako dnes se jim také přálo vše nejlepší. Kuba se dále ptá, co o narozeninách říká Bible. Otec odvětí, že se o nich Bible zmiňuje, ale ne zrovna dobře. Slavil je například faraon v Egyptě a Herodotos. K tomu otec dodává, že oba nechali na své narozeniny někoho popravit.

Otec položil Kubovi další otázku, jestli ví, zda slavil narozeniny Ježíš. Kuba říká, že neslavil. Otec souhlasil a pokračoval v rozhovoru tím, že Ježíš chtěl, aby si lidé pamatovali jeho smrt, protože díky ní můžeme žít věčně. Dále Ježíš lidi učil, že dobré věci si můžeme dávat kdykoliv. Na to otec navazuje tím, že Kuba dostane koláč hned.

4.4. Výsledky analýzy

Při sledování výchovných videí Svědků Jehovových bylo možné získat několik informací o tom, jak by měla podle jejich organizace vypadat výchova dětí. Cílem této práce je zodpovězení, jaké informace získáme z videí, která jsou dostupná na internetu pro veřejnost. Pro získání utříděných informací byly stanoveny otázky, na které bylo cílem odpovědět.

První dílčí otázkou bylo, kdo je hlavním činitelem ve výchovném procesu u svědků Jehovových. Odpověď na tuto otázku lze nalézt ve všech vybraných videích. Jako hlavní činitelé jsou zde zobrazeni rodiče. Z videí nelze zjistit, jestli je role jednoho rodiče významnější, proto je možné usuzovat, že ve výchovném procesu jsou oba z rodičů zastoupeni stejnou měrou. Ve videích bylo ovšem možné vyzorovat, že ve výchově má důležité místo Jehova, tedy bůh. V každé výchovné situaci byl zmíněn, alespoň krátce. Rodič ve většině videí neřekl sám, že neschvaluje nebo naopak podporuje, co dítě právě udělalo, ale bylo využíváno to, co sám Jehova chce. Dítě se tak učí spíše naslouchat tomu, co chce Jehova, než aby znalo samotné názory rodičů. Dítěti zároveň slouží jako vzor právě Jehova a Ježíš. K výchově jsou poté konkrétně využívány úryvky z Bible.

Na první otázku poté navazuje druhá, která má za cíl zjistit, jestli ve výchově u Svědků Jehovových převažuje liberální nebo autoritativní styl výchovy. Z analýzy videí lze usoudit, že ve výchově převažuje autoritativní styl výchovy. Je to možné uvést na příkladu druhého videa s názvem Poslouchej Jehovu. V tomto videu si dítě vybralo na hraní hračku od kamaráda. Jeho matka nesouhlasila s tím, aby si hrálo s vybranou hračkou a postupně bylo od hračky odvedeno. Nakonec to vypadalo, jako vlastní volba dítěte. Dalším příkladem je video jedenáctce s názvem Dobře využij svůj čas. V tomto videu bylo ukázáno, jak se vypořádat u dětí s elektronikou jako je tablet a jiná podobná zařízení. Rodiče určili dětem časový limit, kdy mohou trávit na zařízení čas. Tento trávený

čas byl ovšem kontrolován vždy jedním z rodičů. Nebylo tedy umožněno, aby se děti samy staraly o splnění daných podmínek.

Následující otázka se týkala zjišťování utváření náboženských hodnot u dětí v raném věku a zda mají nejvýznamnější vliv rodiče. Ve videích vystupují dvě děti, jedno v předškolním a druhé ve školním věku. Ve videích je vidět znalost Bible u dětí. Již u mladšího z dětí si lze všimnout, že si pamatuje části Bible. V prvním videu bylo možné vidět, že když se otec ptal, v jaké části Bible danou problematiku by hledal, tak dítě vědělo. Lze říct, že u svědků Jehovových se začíná s náboženskou výukou v raném dětství. Laudátová a Vido (2010) sice říkají, že z výzkumů vyplývá, že v současnosti mladí rodiče nelpí tolik na přenosu své víry, ale dalo by se říct, že v případě rodin svědků Jehovových bude nadále důležité učit děti víře již od dětství. Přenos víry z rodičů na potomky je v jejich řadách úspěšný díky tomu, že víra rodičů je velmi silná. Ve videích je zmiňované rodinné uctívání. Rodinné uctívání je čas, kdy v společně uctíváte Jehovu. Zároveň je v tu dobu studována Bible. Díky těmto setkáním je rozvíjen vztah k víře i u dětí. Vztah k víře je posilován od raného dětství. K posílení víry dochází také pevněji díky tomu, že svědkové Jehovovi častěji uzavírají manželství s členy. Ve videích není sice ukázáno, jak pokračuje utváření náboženských hodnot ve vyšším věku, ale je velmi pravděpodobné, že se bude vztah k víře intenzivně utvářet i ve starším věku.

Předposlední otázka se zabývá tím, jak jsou používány odměny a tresty ve výchovném procesu u dětí svědků Jehovových. Ve videích nebyla možná k vidění žádná forma fyzického trestání. Ve videích je možné pozorovat hlavně morální odměnu. Odměna formou vyjádření sympatií a pochvaly je nejčastěji použita. Jako nejžádanější forma morální odměny je zde k vidění to, když dítě splňuje požadavky dané Jehovou. Je zde vyobrazeno, že dítě je nejšťastnější, když Jehova je šťastný z jeho chování a je s ním kamarád. Naproti tomu jako nejtvrdší trest je zde užíváno toho, že Jehova bude nešťastný z chování dítěte, které není pro svědky Jehovovy přijatelné. To již bylo popsáno v první kapitole, kde bylo řečeno, že nejtvrdší trest pro členy je jejich vyřazení ze společnosti. Ve videích je možné vidět i tresty, které mají podobu pouhého okřiknutí. Jako další formou trestu zde bylo vyobrazeno v prvním videu to, že dítě přišlo o svou hračku. Je možné říct, že jsou u Svědků využívány i jiné formy trestů než morální.

Poslední z výzkumných otázek je ta, která má za cíl zjistit, jak je dětem vysvětlována odlišnost od ostatních dětí. Samotným tímto tématem se nezabývá žádné z videí. K rozdílnosti od ostatních dětí je věnováno video s názvem Měli bychom slavit narozeniny, které je v této práci uvedené jako třinácté video. Základem k vysvětlení rozdílu je to, že Jehova takové věci neschvaluje a nelíbí se mu to. Pro podrobnější odůvodnění má dále sloužit Bible, ze které svědci Jehovovi vycházejí. Je možné říct, že svědci Jehovovi své odlišnosti vysvětlují již dětem tím, že se odkazují na Bibli a na to, co od nich chce Jehova.

ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce byla analýza výchovných videí Svědků Jehovových, která jsou pro veřejnost přístupná na internetu. Teoretická část byla vytvořena díky odborné literatuře, kterou jsem prostudovala. Aby bylo možné porozumět celému tématu, bylo potřeba nejdříve uvést na začátku práce informace o organizaci Svědků Jehovových. Pro pochopení svědků Jehovových bylo nutné uvést základ jejich víry. Zařazen zde byl i historický vývoj a utváření myšlenek, na kterých stojí jejich víra. Dále bylo uvedeno, jaké je možné vidět rozdíly mezi svědky a křesťanskou vírou. Tyto hlavní rozdíly (přijímání krve a oslavy svátků) byly rozebrány podrobněji.

Ve druhé části teoretické práce byl věnován prostor výchově. Prvotně byla sama výchova definována a vysvětlena. Následně byla věnována pozornost formování osobnosti, výchovným požadavkům, trestu a odměně ve výchově a stylům výchovy. Pro tuto práci bylo důležité zdůraznit roli rodiny v rámci výchovy.

Poslední část teoretické práce byla věnována religiozitě. Vztah člověka k víře je součástí této práce, jelikož se zabývá výchovou u náboženského hnutí. Především byla věnována pozornost vztahu víry a mladých lidí. Jako hlavní část k tématu religiozity byla socializace a náboženská víra.

Než byla vytvořena sama praktická část, bylo potřeba nejdříve nalézt metodu, jakou budou sbírána potřebná data. Jelikož se jednalo o kvalitativní výzkum, tak v této práci byla využita metoda analýzy dokumentů. Videá, která byla použita v této práci, byla vyhledána na internetu na oficiálních stránkách Svědků Jehovových.

Cílem praktické práce bylo, co můžeme zjistit o výchově svědků Jehovových z videí, která jsou na internetu. Ke zjištění těchto informací bylo potřeba vytvořit si pár výzkumných otázek. Nejdříve byla analyzována výchovná videá. V této práci bylo vybráno třináct videí. Postupně bylo každé z videí samostatně rozebráno. Videá byla věnována rodině, jejíž členové byly věřící svědci Jehovovi. Tato videá byla vytvořena jako animovaný seriál pro děti.

Z analýzy výchovných videí bylo zjištěno, že hlavní roli ve výchovném procesu u dětí mají na prvním místě rodiče. Během pozorování videí bylo zjištěno, že důležitou součástí výchovy je Jehova. Rodiče zprostředkovávají dětem výchovné rady skrze to, co by od

nich Jehova chtěl. Dále bylo zjištěno, že v případě výchovy u svědků Jehovových převládá autoritativní výchovný styl nad výchovným stylem liberálním. Následně byla věnována pozornost na společnost svědků Jehovových a religiozitu. Bylo zjištěno, že důraz na utváření vztahu k víře je velmi důležitý. Je utvářen již v průběhu raného dětství. V rámci výchovy bylo dále pozorováno, jak jsou používány odměny a tresty ve výchovném procesu. Vyzorováno bylo to, že u odměn i trestů převažují morální formy. Jako poslední bylo ve videích pozorováno, jak je vysvětlováno dětem, že jsou v některých věcech odlišní od okolí. Na tuto otázku nebylo vytvořeno video, které by se tomuto problému věnovalo podrobněji. Z videích bylo zjištěno, že hlavní podkladem pro vysvětlování rozdílů je Bible a slova Jehovova.

V této práci tedy byl věnován prostor analýze výchovných videí, která jsou věnována dětem. Ve výzkumu bylo odhaleno, v čem se může výchova lišit u svědků Jehovových. Zásadním rozdílem je samotná víra. V první části teoretické práce bylo uvedeno, že je velmi důležitá víra pro členy společenství. Není proto příliš překvapivé, že do výchovy dětí je zapojována hlavně víra.

POUŽITÁ LITERATURA

- Čáp, J. (1993). Psychologie výchovy a vyučování. Praha: Karolinum.
- Čáp, J. (1996). Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy. Praha: ISV nakladatelství.
- Engelhart, V. (1992). Kdo jsou svědci Jehovovi?, Olomouc: Matice cyrilometodějská Olomouc.
- Enroth, R. (1995). Průvodce sektami a novým náboženstvími. Praha: Návrat domů.
- Gillernová, I. (2011): Změny rodičovských stylů výchovy v české rodině. In: I. Gillernová, V. Kezba, M. Rymeš (Eds.), Psychologické aspekty změn v české společnosti: Člověk na přelomu tisíciletí (s. 121-132), Praha: Grada.
- Hamplová, D. & Řeháková, M. (2009). Česká religiozita na počátku 3. tisíciletí. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Havlík, R. (2007). Sociologie výchovy a školy. Praha: Portál.
- Hendl, J. (2005). Kvalitativní výzkum. Praha: Portál.
- Hrabal, F. (1998). Lexikon náboženských hnutí, sekt a duchovních společností. Bratislava: Cad Press.
- Kraus, B., & Poláčková, V. (2001). Člověk, prostředí, výchova. Brno: PAIDO.
- Laudátová, M. & Vido, R. (2010). Současná česká religiozita v generační perspektivě. Sociální studia, 4, 37-61.
https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5854/4954
- Malý, M. (2005). Svědkové Jehovovi a otázka krve – čím volba a čím svědomí?, Dingir, 3, 76-78. http://www.krev.info/Text/krev_civolbaasvedomi.htm
- Matějček, Z. (1994). O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál.
- Martinek, B. (2000). Náboženská společnost a stát, historie svědků Jehovových v Československu, Praha: Dingir.
- Martinek, M. (2006). Religiozita a spiritualita české mládeže. Studia Theologica 8, 3, 73-82. <https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2006/03/06.pdf>

Miovský, M. (2006). Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada Publishing.

Novotný, T. (1992). Přicházejí. Praha: Nakladatelství a vydavatelství Rady Církve bratrské.

Pelikán, J. (1995). Výchova jako teoretický problém, Ostrava: Amosium servis.

Strauss, A. & Corbinová, J. (1999). Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Brno: Sdružení Podané ruce.

Vicha, D. (2012). Vztah české společnosti ke křesťanské církvi, Studia Teologiczno-Historyczne, 32, 153-167. <http://docplayer.cz/4870793-Vztah-ceske-spolecnosti-k-cirkvi-a-krestanstvi.html>

Vojtíšek, Z. (1998). Netradiční náboženství u nás, Praha: Dingir.

Vojtíšek, Z. (2004). Encyklopedie náboženských směrů v České republice. Praha: Portál.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (n. d.). <https://www.jw.org/cs/svedkove-jehovovi/na-celem-svete/>

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (2012). Poslouchej své rodiče. <https://www.jw.org/cs/co-rika-bible/deti/stan-se-jehovovym-pritelem/vidoa/poslouchej-sve-rodice/>

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (2012). Poslouchej Jehovu. <https://www.jw.org/cs/co-rika-bible/deti/stan-se-jehovovym-pritelem/vidoa/poslouchej-jehovu/>

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (2013). Krást se nemá. <https://www.jw.org/cs/co-rika-bible/deti/stan-se-jehovovym-pritelem/vidoa/krast-se-nema/>

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (2013). Prosím a děkuji. <https://www.jw.org/cs/co-rika-bible/deti/stan-se-jehovovym-pritelem/vidoa/prosim-dekuji/>

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (2013). Proč je dobré si uklízet. <https://www.jw.org/cs/co-rika-bible/deti/stan-se-jehovovym-pritelem/video/proc-je-dobre-si-uklizet/>

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (2014). Rozděl se s ostatními. <https://www.jw.org/cs/co-rika-bible/deti/stan-se-jehovovym-pritelem/video/rozděl-se-s-ostatními/>

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (2014). Ochotně odpouštěj. <https://www.jw.org/cs/co-rika-bible/deti/stan-se-jehovovym-pritelem/video/ochotne-odpoustej/>

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (2015). Říkej pravdu. <https://www.jw.org/cs/co-rika-bible/deti/stan-se-jehovovym-pritelem/video/rikej-pravdu/>

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (2016). Jeden muž a jedna žena. <https://www.jw.org/cs/co-rika-bible/deti/stan-se-jehovovym-pritelem/video/jeden-muz-jedna-zena-manželství/>

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (2017). Buď pokorný. <https://www.jw.org/cs/co-rika-bible/deti/stan-se-jehovovym-pritelem/video/bud-pokorný/>

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (2019). Dobře využij čas. <https://www.jw.org/cs/co-rika-bible/deti/stan-se-jehovovym-pritelem/video/dobre-vyuzivej-cas/>

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (2019). Kárání je projev lásky. <https://www.jw.org/cs/co-rika-bible/deti/stan-se-jehovovym-pritelem/video/karani-je-projev-lasky/>

Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. (2021). Měli bychom slavit narozeniny? <https://www.jw.org/cs/co-rika-bible/deti/stan-se-jehovovym-pritelem/video/meli-bychom-slavit-narozeniny/>